

ȘCOLA ȘI FAMILIA

FOIĂ PENTRU PARINȚI ȘI ÎNVĂȚĂTORI.

ESE DE DOUĂ ORI PE LUNA

Redactori: Ioan Popca și Andrei Bârseanu.

Abonamentul: Pentru Austro-
Ungaria pe an 3 fl.; pe $\frac{1}{2}$ an 1 fl. 60 cr.;
pe $\frac{1}{4}$ an 1 fl. — Pentru România pe an
10 lei; pe $\frac{1}{2}$ an 5 lei.

Abonamentele se fac la admi-
nistratorul foit Ion Darius, în Brașov. —
Manuscrisurile se trimit unuia dintre re-
dactorii tot în Brașov.

Cuprinsul: Epistole asupra creșterii adresate dămnii S. (Urmare). — Condu-
cerea copiilor. — Lecțiuni din învățământul religioșel în școlile primare. —
Despre posibilitatea de a exista locuitorii în sôre. — Lecțiuni practice din fizică. —
Despre marinimie (povestire). — La Crăciun (pocșit). — Bibliografie. — Diverse

Epistole asupra creșterii adresate dămnii S.

Epistola III.

Brașov, 3 Iulie 1887.

Stimată Dămnă!

Mă întrebați, că ce e de făcut cu Iancu?

Vă răspund, că mai întâi de tôte să'l interdițeti de a
mai ceti și de a mai scrie, pe timp nehotărît. până Vă veți
fi câștigat convingerea despre deplina lui însănătoșare.

Al doilea. să'l deprindeți a se culca de timpuriu. și ca
să adormă îndată. să căutați să se culce totdeauna ostenit.

Ostenit va fi, decă veți urma după sistemul, ce Vi'l
arăt aici.

Dimineta să'l faceți să se scôle de timpuriu. de odată
cu răsăritul sôrelui, să se spele pe cap și pe peptul gol cu
apă rece, prospeta dela fântână. și după ce s'a spelat astfel.
să se froteze cu o flanelă, până i se roșesce pelea.

Pentru-ca pêrul capului să i se svênte mai curând. să'l
pôrte cât se pôte de scurt.

După-ce s'a spalat. să'l luați cu D-Vôstră, să Vă duceți
afară din oraș la grădină, unde aveți să petreceți un cias,
două în fie-ce di.

Neputând D-Voastră, să o facă acesta pedagogul, și bine va fi, decât dânsul ar mai pute îndupleca și pe alți băieți de seama lui Iancu, să facă preumblarea la grădină împreună cu el, ca să nu i se urască.

Aiei să'l lăsați, și să'l îndemnați chiar, să se jöce cu camaradii săi, să sară și să alerge cu ei, să înțelege toate acestea sub privegherea pedagogului său, său a D-Voastră.

E de prisos a Vă mai spune, că mișcările acestea are a le face Iancu nu înhăimurat, nu cu flanela, care trebuie să o lapede la moment, pentru a nu o mai îmbrăca. Căci am convingerea, că o parte însemnată din slăbiciunea sa are a o datorî flanellei, care l-a făcut să nu mai scape de nădușch și de guturaiuri.

În curte să lăsați să se facă câte-va aparate de gimnastică. Pedagogul va ști, ce fel de aparate sînt de trebuință pentru scopul nostru. Înainte de mîncare cu o oră să facă Iancu exerciții gimnastice, după cum îl va conduce pedagogul, și de se pöte, și acestea în societate cu alți băieți de vîrsta lui.

Exerciții gimnastice să facă însă și în casă, și adecă: o jumătate de oră înainte de culcare.

Mîncarea să'i fie cât se pöte de simplă, ușöră și regulată.

Ca să fie astfel, ea trebuie să se compună din lapte, ouă și mai puțină carne, nu însă pipărată și ardeiată.

Mîncarea simplă l va nutri mai bine.

Spălatul pe cap și pe pept cu apă rece, pröspătă dela fântână va întări și învioșă trupul lui și l va înăsprî în contra influențelor climatice primejdiöse.

Mișcarea în aer liber va promova curățirea sîngelui și circulațiunea lui regulată.

Éra gimnastica va face posibilă dezvoltarea și întărirea musculaturei, crescerea peptului și a periferiei brațelor, va mări forța mînilor de a ridica și puterea lor de a apuca și a strînge.

Tôte acestea sînt rezultate dobîndite cu siguranța matematică de mulți specialiști, cu deosebire de doctorii Dally și Chassagnac.

Dar, fiind-că mai multe din mijlocele, ce ași dori să le folosiți pentru însănătoșarea fiului D-Voștră nu le puteți avé la oraș, V'aș recomanda, să preferați a petrece restul verei, până tîrziu tîmna, afară la țeră.

Și locul cel mai potrivit pentru scopul, ce'l urmăriți, află a fi la moșia D-lui P., vîrul D-Voștră, unde 'mî scrieați, că sînteți învitată.

Nici că'mi pot închipui un loc mai plăcut, pentru a petrece lunile ferbinti ale verei: privelescî încântătoare pentru ochi, înveselitoare pentru inimă și înălțătoare pentru suflet. Un amfiteatru al naturii, încadrat de păduri străvechi de fagi și de brădet: la pîlele lor o livadă frumoasă, însmîltată cu flori și udată de undele Teléjenului; éra preste vîrfurile pădurilor se zărese piscurile stîncose ale uriașilor Carpați.

Destule motive, care V'ar puté îndemna să părăsiți aerul nădușit și infectat al orașului D-Voștră, schimbându'l cu aerul curat și recreator de munte.

Și am deplină convingere, că D-Ta vei și urma, după cum Te sfătuesc: căci, deosebit de folósele cele nenumărate, ce ar resulta pentru laucu în privirea deplinei lui însănătoșeri, D-Ta însăși n'ai puté găsi nicăiri distracții mai plăcute, decât cum le-ai puté avé la casa ospitalieră a vîrului D-Tale.

Aici ai puté să fii ziua întrégă cu băeții afară, la aer, inspirând pretutindeni ozonul parfumat, datător de viață.

Iu fie-ce di ai puté face excursiuni în dreapta și în stînga, prin livada înflorită, pe cărările serpuitóre prin păduri, prin făget și brădet: pretutindeni inspirând aerul recreator, pretutindeni desfatându-Vé privirile la podóbele naturii, răspîndite cu imbelșugare împrejurul D-Voștră.

Dimineața, pe la 10 óre, și séra, pe la 5 óre, băeții

s'ar puté scâlda în fie-ce di în apa limpede ca cristalul a Teléjenului, și după scâldat a sê amesteca și ei printre muncitorii ocupați cu facerea fânului în frumoșa livadă, întinsă de-alungul râului, la pôlele delurilor dimprejur. Aici s'ar îndemna Iancu D-Vôstră, prin exemplul copiilor țeranilor, a apuca și el furca și grebla în mână și a sê indeletnici și el cu puțină muncă, ceea-ce 'i-ar fi forțe princios sănătăți.

Nici folosul n'ar fi de desprețuit, ce l'ar puté el avé, mergënd, în societatea pedagogului și a băetilor țeranilor, și une-ori chiar și a D-Vôstră, care 'mi scrieati odată, că sânteti gata a aduce ori-ce jertfă pentru Iancu, numai să sciti, că'l puteți face sănetos. — mergënd prin pădure la cules de fragi, de smeură, de alune și de alte fructe, pentru care băetiți simt un mare interes și o deosebită plăcere.

Tôte acestea le-ați puté avé la moșia D-lui și a D-nei P. fără nici o greutate, fără să Vê coste ceva, decât numai puțină renunțare la plăcerile și petrecerile din oraș, care în timpul verei sânt mai mult o plagă pentru orașeni, decât o adevărată distracție.

Pentru a petrece mai mult în aer liber, ați puté adese-ori întocmi lucrul astfel, ca dejunul și prândul să'l luați sub umbra copacilor din pădure, neavënd să faceți pentru a ajunge acolo decât un drum de 15 minute.

Mai adaugënd apoi la toate aceste distracții, care le-ar puté avé Iancu, și *caldritul* băetilor țeranilor, care ar deștepta și într'ensul interesul de a sê indeletnici cu o deprindere atât de folositoare: mai departe *pscuitul* în apa Teléjenului și în alte ape pline de pesci, o ocupație de predilecție a ómenilor dela munte, pentru care Iancu ar avé de asemenea destulă plăcere, veți înțelege, cât bine ar resulta pentru scumpul D-Vôstră copil, petrecënd timpul verei la țără, în romantica vale, ce Vi o-am descris.

Nu sânt teorii cele ce Vi le spuseiți, ci lucruri, care eü însu'mi le-am experiat, eü însu'mi le-am vëdüt cu ochii.

De două ori am fost la moșia D-lui P., și vă marturisc, că totdeauna am rămas încântat, totdeauna am dus cu mine suvenirile cele mai plăcute de timpul petrecut acolo ca într'o vale din raiu, cum ȳice poetul.

Asta este cauza, că și în anul acesta, de cum-va împrejurările 'mă vor permite, sânt hotărît să petrec cu familia mea cele dintăiu 15 zile ale lui August în sînul ospitalierei familii a D-lui P.

De aceea, sperănd, că D-văstră, înțelegēnd importanța locului pentru scopul, ce'l urmăriți în privirea restaurării fiului D-Văstră, nu veți pregeta a face tot posibilulul, ca să plecați cu o ȳi, două mai curēnd la locul dorit. Încheiți pentru astă-dată epistola mea, ȳicēndu-Vă: La revedere în valea Telējenului.

Ioan Popoa.

Conducerea copiilor.

(După Dr. G. Fröhlich).

I.

Înțelesul și problema conducerii.

La educațiunea tinerimei în înțeles mai larg se trac-tēză mai întâiu despre aceea, ca să desvoltăm cercul de cunoștințe și priceperea elevului astfel, încât el să și însușescă interese mai înalte, adevă un simț spre tot, ce este adevērat, frumos, bun și sfânt: după aceea trebuie să îngrijim, ca prin mijlocirea cunoștințelor căștigate și a priceperii să se desvölte în el o voință morală consecentă și firmă (un caracter).

Problema cea dintăiu o resolvă instrucțiunea, ȳr' a doua creșterea sētū educațiunea în înțeles mai strēns, sētū după cum se mai numesce, *educațiunea nemijlocită*.

Instrucțiunea și creșterea sânt cele două părți principale ale educațiunei în înțeles mai larg. Ele se îngrijesc de perfecționarea personalității morale, de cultivarea virtuților proprii sētū nemijlocite, precum: bunăvoința, dreptatea, iubirea de pace, recunoștința, adevērul și lucrarea după cele mai bune convingeri. Dēcă îi vorbesc școlarului d. e. în ȳra de religiuine în mod pētrundētor, că Christos s'a îngrijit

de bolnavi și de sêraci; dăcă îi dau ocaziune ca el să judece despre faptele pline de iubire ale lui Christos și îl îndemn spre imitare. atunci contribu la formarea personalității sale morale — *prin instrucțiune*.

Tot același lucru fac, dăcă istorisesc cu caldură elevului în ora de istoriă despre însuflețirea națiunii pentru eliberarea de sub jugul străin și despre participarea de bună voia la răsboiul a tuturor bărbaților apși de luptă, și aprind în el iubirea de patriă: dăcă dau elevului ocaziune și mijlocele de lipsă și îl îndemn, ca să-și arăte în viață bunăvoința sa cătră sêraci și bolnavi și iubirea sa de patriă, și îl îndrumez, ca d. e. în cazul, când brațele sale sânt prea debile de a lua arma în mână, cel puțin să aducă servicii ostașilor vulnerați, atunci că lucrul spre nobilitarea și îmbunătățirea voinței elevului — *prin creștere*. Aceeași fac, dăcă nu conced, ca copilul să maltrateze un animal, să ia pome din grădina vecinului fără scirea și învoirea lui, și dăcă îl silesc, ca să restituie proprietarului legitim obiectele aflate.

Aici este vorba așa-dară despre formarea priceperii, inimei și voinței, așa-dară despre nobilitarea omului din launtru, despre *culticarea virtuților nemijlocite*, precum bunăvoința, patriotismul, onestitatea: cu un cuvânt, *despre formarea unui om bun*.

Om tot mai bun trebuie să devină elevul pe di, ce merge, pentru-ca să fie și să rămână și în viitor tot astfel.

Educatorul să se îngrijescă mai mult pentru viitor, decăt pentru presinte.

Dar aceste două funcțiuni principale ale educatorului, adică instrucțiunea și creșterea, nu pot avé succes, ba nici în lucrare nu se pot pune, dăcă nu se vor înfrâna mai întâiu dorințele cele dure ale elevului și impetuositatea lui sêlbatică nu se va supune unei ordini anumite.

Învățatorul vrea d. e. să începă ora de instrucțiă, dar un școlar începe a vorbi tare, altul întepă pe vecinul sêu cu un ac în picior, încât acesta începe a striga, un al treilea vine târziu la școlă: de bună sêmă el nu va concede lucrurile acestea, ci va pedepsi pe școlarii vinovați.

Un părinte chiamă pe copilul sêu din grădină în casă, ca să predea dimpreună cu el mătusei un present de ziua nasterii; copilului însă îi mai place să rămână în grădină, să rumpă flori, sêu să stea la păraut și să se jöce cu mo-

rișea. Tatăl este împedecat prin poftele dure ale copilului în realizarea măsurilor sale de educațiune: el trebuie mai întâi să delătore ramurile cele sălbatice din inima copilului, și apoi să altuască într'ênsa mlădițe nobile.

Dacă e. ca educațiunea să-și ajungă scopul sêu, trebuie s'o ferim atât în familiã, cât și în școlã de conturbãri și să deprindem pe copil cât mai de timpuriu, ea să observe o ordine și legalitate anumită, adecã să se acomodeze unei comunitãți regulate.

Activitatea acêsta a educatorului de a împedeca și delătura conturbãrile, și de a susține ordinea în casã și în școlã, luat în sens strict, nu este încã educațiune. Prin ea nu se formezã mintea elevului, ea să se producã într'ênsul stãri nouë sufletesci, nici nu se produc simțeminte și niusinte spre a se putè forma un caracter moral: așa-darã prin ea nu se îndreptezã, nu se împedecese și nu se îmbunãtățese omul din lãuntru.

Ea însã este prima condițiune, o lucrare pregãtitoare pentru educațiunea propriu disã: ea este menită de a servi de basã la acêsta. *Activitatea acêsta a educatorului se numesc conducerea elevilor*, pentru-cã are de a face cuconducerea (guvernarea) esterna, cu deprinderea inconștientã a elevilor.

Limbuția, neastêmpêrul, venirea prea târziu la școlã, mânjirea hainelor, etc. nu sânt greșeli morale în sens propriu, fiind-cã ele nu staũ în conflict cu ideile morale: sânt însã greșeli contra unei ordini convenționale, conturbãri ale unei comunitãți regulate, cu alte cuvinte, *abateri polițienesci*.

Deosebirea acêsta strictã între educațiunea propriu disã și între conducere o face numai *pedagogia științificã*. Pedagogia ante-herbartianã, cum este ea în praesa școlară încã și astăzi, n'o cunoscè; dar pentru educator este de lipsã, ea să facã deosebirea acêsta finã.

Ca să ne putem lumina și mai bine în cestiunea acêsta, s'o prãvim mai de-apròpe.

Sub *conducerea copilor* se întelege tot cam același lucru, ce se exprima mai înainte prin cuvântul *disciplinã*; dar aceste douë noțiuni nu sânt tocmã identice: ele nu se acoper una pe alta, dupã cum vom vedè mai târziu.

Care este darã cercul de activitate al conduceri elevilor?

Prin acêstã conducere se delãtura tot, ce împedecã și conturbã instrucțiunea și crescerea. —

Nepunctualitatea, neastempărarea, disordinea, necurațenia, lenea, necumpătarea, risipa sînt scăietii pe ogorul inimei omenesci, care împedecă încoltirea seminței celei bune: scăietii aceștia trebuiesc delaturați, și elevul trebuie dat prin deprinderi dîlnice la punctualitate, la ședere liniștită, la ordine, curățenie, diligență, cumpătare și la cruțare. Deprinderea acestei însușiri prețioase, precum și a deosebitelor moravuri bune, ca d. e. a se ridica în picioare înaintea persoanelor demne de stimă și a le saluta (bunavoința și politetea), nu este încă educațiune internă, dar este condițiunea cea dintâiu și cea mai de lipsă, ca să putem scôte un om tîner din brutalitate, ca să'l deslăbățim și să'l facem accesibil pentru educațiune. Priceperea și voința elevului nu sînt încă așa de mature, ca să începă el singur lucrarea acêsta de deslăbățire, de aceea el trebuie supus priceperii și voinței educatorului, chiar și contra convingerii sêu conștiinței sale.

Să tracteză așa-dară aci despre deprinderi inconșiente, și acestea sînt, care pregătesc terenul și îl fac accesibil pentru educațiune și instrucțiune: cu alte cuvinte, aceste deprinderi formeză elementele, condițiunea primă a educațiunii în înțeles mai larg, sêu a nobilitării voinței.

Insușirile arătate, sêu deprinderile inconșiente se numesc și *virtuți mijlocite*, fiind-că ele nu pot conlucra de-a dreptul, ci numai în linia a doua. la realizarea unei idei morale, și fiind-că ele se pot pune și în serviciul unei idei rele, adecă pot contribui și la realizarea unei fapte rele.

Binefacerea este o virtute nemijlocită, pentru-că ea satisface de-adreptul pretensiunii morale a bunavoinței: prin diligență și cruțare însă, îmi inmulțesc mai întăiu bunurile mele pămîntesci, așa-dară nu implinesc de-a dreptul o pretensiune morală, și decă întrebunțez averea, ca să'mi satisfac egoismul și să stric de-aprôpelui meă, diligența și cruțarea se află în serviciul imoralității. Decă însă întrebunțez bunurile mele spre scopuri de binefacere, diligența și cruțarea mă sprijinesc în virtutea mea de a face bine altora. Numai prin diligență și cruțare nu-i arêt încă nimenui dragostea mea, nu fac încă nici un lucru bun: ele numai așa devin virtuți, decă mă ajutoréză în voința mea de a face bine.

Tot asemenea pôte fi și cel cumpătat om bun sêu om rêtăcios. Cumpătarea singură nu indeplinesc nici o pre-

tensiune morală; dar numai prin cumpătare îmi pot ține trupul și sufletul sănătos și viguros, și pot ajunge în poziția de a lucra cu bunăvoință, cu dreptate, cu recunoștință, cu cuviință, legal; preste tot numai atunci pot lucra într'adevăr moralicesce.

Prin urmare diligența, cruțarea, cumpătarea nu mă pot face de-adreptul moral. eu nu pot realiza direct prin ele o idee morală, dar ele pot contribui în linia a doua la îndeplinirea acelei idei, așa-dară ele pot contribui în mod indirect la moralitate. De aceea astfel de virtuți le numim *virtuți mijlocite*, pe când binefacerea, recunoștința etc. le numim *virtuți nemijlocite*.

La cele din urmă să recere pricepere și supunere consciă la o idee morală; la virtuțile mijlocite nu se fac aceste recerințe

De virtuțile mijlocite se țin și unele virtuți ale bunei cuviințe, unele moravuri umane, d. e. de a lăsa pe alții să-și isprăvescă vorba; de a nu-i conturba în desfășurarea vederilor lor s'eu în espunerea lor; a bate la ușă înainte de a intra într'o casă streină; a încunjura strigarea și vorbirea prea tare în conversația cu alții; a cruța locurile și lucrurile; a încunjura unele localități; a observa timpul (punctualitate); a întrelăsa s'eu începe unele ocupațiuni (politeță, diligență); ascultare strictă de educatori și de învățatori, ca suma tuturor acestor însușiri esteriore bune.

Conducerea este așa-dară o creștere esteriură fină, după cum numesce Luther postul și curățenia trupului „un mijloc de creștere întru Christos.” Deprinderea acésta esteriură este necesară, pentru-că ea este stréns împreunată cu instrucțiunea și cu educațiunea, și apără societatea de conturbările și neorânduilele copiilor.

II.

Mijlocele conducerii.

Acestea se aplică atât în școlă, cât și în familie.

Dacă un școlar se scolară dela locul s'eu în decursul instrucțiunii și se duce la alt școlar, trebuie despărțit pe timp scurt de comunitatea școlară, — el trebuie să stea un timp anumit în picioare. Dacă un școlar nu-și aduce pensul la timpul hotărât, trebuie să stea în școlă cu o junețate de

ora mai mult decât ceilalți școlari. Acestea sunt mijloace de conducere în școală.

Dacă lovesce un copil la masă cu lingura în fiertură și stropesce pe ceilalți mesei, tatăl său îl va depărta de la masă și îl va pune să postescă câta-va vreme. Dacă cazul se repetesce, tatăl îi va da și preste degete. —

O mamă concede unui copil, ca să meargă pe timp de două ore la un tovarăș al său: copilul rămâne însă trei ore. Pentru nepunctualitate primesce din partea mamei sale o dojană sau o amenințare cu pedepsă. Exemplele acestea ne arată mijloace de conducere în familie.

Ce fel de mijloace se pot întrebuința la conducere, și după care principii pedagogice sunt ele a se aplica? . . .

1. Un număr însemnat de mijloace de conducere le vom afla, dacă vom cerceta cauzele, din care provin dorințele de conturbare și pe acestea apoi le vom delătura prin anumite mijloace.

Un copil mic este dus la serviciul dumnezeesc, ce durează timp mai îndelungat, fără ca să i se fi dat mai înainte de mâncare. El devine neatent, neliniștit, și în fine începe a plânge de foame. Său: copilul șede în școală în aer stricat, plin de praf și de aburi, care îi cauzază dureri de cap: său a stat deja 3 sau chiar 4 ore neîntrerupt pe lavita vântoasă: — el se lăgână pe bancă încoco și încolo, și nu mai este în stare să urmărească instrucțiunea cu băgare de seamă, în cazul întâi din lipsă de aer curat, în cazul al doilea din lipsă de mișcare.

Învățătorul înțelept nu va pretinde de la elev mai mult, decât este acesta în stare a face: el va ști mulțumi trebuințele naturale și juste ale elevului, precum: trebuința de nutrire și mișcare, de a respira aer curat, de liniște și somn, trebuința de a-și desfata ochii în aer liber etc., și prin acesta va încunajura unele conturbări. Învățătorul se va îngriji de bunăstarea și sănătatea elevului, și nu îi va impune sarcini mai mari, de cum este el în stare a suporta.

Astfel va precede un educator înțelept la conducerea copiilor încredințați îngrijirii lui.

2. Cauzele dorințelor de conturbare pot fi și unele idei străine, care preocupă în momentele respective pe copil. Ideile acestea trebuiesc reduse la cercul normal de cugetare prin ocupațiuni potrivite, care nici nu stau sub cercul cunoștințelor băiatului, nici nu trec preste acesta.

Dacă vom istorisi d. e. unui copil mai mărisor povestiri, care sînt cu mult prea ușore pentru el, sînt chiar copilăresci, i se va uri și va conturba. In mintea lui se ivese idei nepotrivite, d. e. despre calul cel tînăr, pe care l'a cumpărat de curînd tatăl sînt ș. a., și atențiunea lui este distrasă.

Dacă instrucțiunea trece peste cercul de engetare al copilului, acesta devine confus, nelinistit și conturbă. Așadar: material de instrucțiune acomodat, ocupațiune și propunere potrivită vederilor copilului, care îl atrag, îi ocupă întreg spiritul, îl răpesc, și împedecă ivirea de idei necorespundătoare.

Prin ocuparea potrivită cu jocuri și lucrări copii pot fi abătuți și în familia dela unele neorîndueli.

3. Este un șir întreg de mijloce de conducere, care exercită o presiune violentă asupra spiritului copilului, precum: poruncile, dispozițiile, legile, amenințările cu pedepse, pedepsele, supraveghierea sînt controla: prin acestea se tin dorințele de conturbare ale copiilor în frîn.

Tôte poruncile, interdicerile, dispozițiile, legile să se dea — ca și la miliția — în formă scurtă și precisă și cu ton hotărît și energic: ele sînt irrevocabile, și învățatorul nu se dimite la motivarea lor, și adese-ori le da numai prin un semn sînt prin o privire.

Cuvintele: Sus! Jos! . . . sînt un semn cu mâna sînt de ajuns, ca întrîega clasă să se ridice în picioare, sînt să sîdă, etc.

Greselile împotriva acestor lucruri învățatorul le consideră ca mai ușore, și abaterea, ce a comis-o un elev contra ordinei îndatinată și întroduse, nu i-o mai reamintesece.

La încăpătinare, care este o împotrivire din adins contra poruncilor educatorului, trebuie să se aplice mijloce, care să împedecă nisuintele de conturbare ale elevilor. — Prin ce? . . . Prin amenințare cu pedepsă și prin pedepse în faptă, nisce rele menite să înfrîneze plăcerea elevilor de a se mai opune poruncilor învățatorului.

Pedepsele conducerii se deosebesc de pedepsele creșterii. Acestea voiesc să îndrepteze, er' acelea numai să înfrice.

Prin mijlocele de conducere dorințele elevilor nu se transformeză, ci numai se înabașesc in interesul instrucțiunii și creșterii. Pedepsele conducerii nu se adresază chibzuinței

elevului, ele au de scop să-i aplice numai o porție de durere, și sînt de a se executa la moment și fără multă vorbă.

Dacă vine un școlar prea târziu, sîu face șgomot în decursul instrucțiunei, acestea nu sînt greșeli morale, ci numai abateri contra ordinei școlare: ele aparțin conducerii, și învățătorul nu se va adresa cu multe cuvinte la inima școlarului, ci fără nici o vorbă, numai prin un semn, va pune pe școlar în cazul cel dintăiu să stea la ușa, ér' în cazul celălalt îl va scôte afară din bancă.

Pedepsele conducerii să fie numai nisce creștături la răboj, nisce semne de aducere aminte, care să rețină pe elev dela alte abateri nonē: ele nu trebuesc date în nēcaz și nici în cel pedepsit nu trebue să provōce afecte. Pedepsele acestea să nu fie date în mēsură prea mare; învățătorul amenință, și numai în cas de repetire execută pedēpsa.

Nu tōte pedepsele au efect tot un fel de durabil, ci unele au numai efect momentan.

O presiune mai îndelungată și deopotrivă eficace are numai *priveghierea* sēu *controla*. Dar acēsta nu trebue să degenereze într'o supraveghiere penibilă (spionare), și să-l răpēscă elevului tōtă libertatea în mișcările sale.

Învățătorul să concēdă elevilor din cānd în cānd, ca să îngrijēscă ei singuri de unele lucrări, sēu de un șir întreg de lucrări, ca aceștia să se deprindă la activitate și voință independentă, și numai la aparență să-i lase nesupraveghiați. D. e. școlarii sînt ocupați cu lucrări în grădină. Educatorul încă își are lucrul sēu în grădină: el retēză d. e. trandafiri. Elevii presupun, că sînt nesupraveghiați, dar educatorul precaut va arunca totuși din cānd în cānd privirea asupra lor, ca să vadă, ce fac ei, sēu își va face de lucru în apropierea lor (priveghiere neintenționată la aparență).

4. Ajutōre sigure ale conducerii sînt *autoritatea* și *iubirea*, pe care educatorul scie să le sādēscă în inimile elevilor. Amēndouē atrag pe elev, fără ca acesta să observe, în modul de aprețiare și de cugetare al educatorului.

Puterea autorității se basēză pe personalitatea capabilă a învățătorului. Acēsta și-o însușește el prin cultura spirituală și morală, sprijinit fiind și de virtuțile sale corporale.

Puterea iubirei se basēză pe bunătatea și amabilitatea personală a educatorului, care au de urmare înclinarea și devotamentul altora cātră el. Scopul acesta și-l ajunge edu-

catorul, decă este prevenitor față de dorințele elevilor, d. e. decă lucră împreună cu ei la completarea unei colecțiuni, decă face excursiuni, și în genere convine mai des cu ei.

Încetățenirea moravurilor bune în școlă, în familiă și în alte comunități, și toate deprinderile inconsciente ale tinereții, care toate la oaltă forméză problema conducerii, își câștigă o basă mai sigură prin autoritatea și iubirea, care și-a câștigat-o educatorul în inimile elevilor.

În fine mai amintim, că conducerea începe mai de timpuriu decât cele două surori ale ei, decât instrucțiunea și crescerea: că ea le însoțesce pe amândouă acestea o cale anumită ca un rēu necesar, și încetă mai de timpuriu, decât crescerea, firesce că numai încetul cu încetul. Adecă îndată ce cunoștința rațională și voința morală a elevului a ajuns la acel grad de maturitate, încât el face singur, ceea-ce este drept și cuviincios (sē conduce singur pe sine), conducerea, ca un lucru de prisos, încetă.

Cu cât devine elevul mai matur, cu atât trebuie să-i lăsăm frēnele mai slobode.

Din espunerile de mai sus sē vede, că disciplina sē referă numai la școlă, ér' conducerea sē referă la școlă și la familiă; sē vede adecă, că amândouă, disciplina și conducerea, însemneză *crescerea fină esteriōră*.

Unii pedagogi înțeleg sub cuvēntul disciplină și educațiunea propriu disă, adecă formarea caracterului. În cazul acesta conducerea este un concept mai restrēns decât disciplina.

Cele trei noțiuni principale ale educațiunii amintite mai sus: *conducerea, instrucțiunea și crescerea* — sânt numai în teoriă așa de precis despărțite une de alta, pentru-ca cei adulți să scie, ce să facă; în pracsă însă sē ivesc în strēnsă legătură una cu alta, și despărțirea lor nu sē observă.

III.

Ordinea școlară.

Decă institutele de învățământ voiesc a și ednea, trebuie să fie întocmite ca institute de educațiune. După cum s'a arătat, pracsă pedagogică sē împarte în trei funcțiuni însemnate: 1. conducerea, 2. instrucțiunea și 3. crescerea (sēu educațiunea nemijlocită). Aceste trei funcțiuni trebuie

sa se îndeplinească după un plan anumit, și din cauza acésta fiesce-care școlă trebuie să aibă trei planuri de căpeteniă, și anume:

1. Pentru conducere: *ordinea școlară*, în care sînt a se statorî toate dispozițiunile, care susțin ordinea esteriôră, apêră instrucțiunea, creșterea sêu educațiunea nemijlocită și viața școlară de conturbări, delatură pedecile și îi dau întregului organîsm școlar un curs regulat.

2. Pentru instrucțiune: *planul de studii*, în care se statorosece scopul, materia și metodele învățămîntului educativ pentru toate studiile din fiesce-care clasă.

3. Pentru creștere (educațiunea nemijlocită): *planul de educațiune*, care are să cuprindă principiile, scopurile și mijlocele, ce se refer la adevêrata educațiune nemijlocită și aũ în vedere formarea caracterului elevului.

Planul de educațiune trebuie să cuprindă între altele următorele capitole: tipul sêu idealul școlarilor, iubirea și autoritatea învățatorilor; viața școlară adevêrată și corectă: purtarea școlarilor față de învățatori și între sine, ocupațiunile comune, jocurile, prîmblările și excursiunile școlarilor, festivitățile școlare, ceremoniile, cultivarea simțului religios prin rugăciuni în școlă și cercetarea serviciului dumnezeesc; lectura, premiile (recompensele) și laudele; pedepsele, muștrările și admonițiunile: — cu un cuvînt planul de educațiune trebuie să cuprindă toate mijlocele, care pot contribui în mod nemijlocit la formarea și cultivarea caracterului moral-religios.

Numai atunci merita un institut de învățămînt numele de adevêrat institut de educațiune, decă posede cele trei planuri amintite, și le escută.

Aici avem de a face cu cel dintâiu dintre cele trei planuri menționate, adecă cu ordinea școlară, și voim să amintim punctele și dispozițiunile cele mai însemnate, care nu pot lipsi din el.

Baza ordinii școlare.

1. Reguli privitoare la învățator.

Învățatorul să-și începă prelegerea sa punctual și s'o încheie êrăși punctual (decă este cu puțință deodată cu sunetul clopotului). El să se înfățișeze în clasă înainte de baterea orei respective.

Învățatorul să ocupe un loc statornic, întocmai ca și

școlarii, mai bine dinaintea băncilor la mijloc (așa-dară *ordinea de timp și de spațiu trebuie observată.*)

Fieșce-care oră de instrucțiune să se începă cu o mică controlă, de sânt în ordine toate cele de lipsă pentru instrucțiune după obiceiul stabilit: după acesta urmăză ascultarea materialului propus, adus în sistem și întipărit în mintea elevilor: se însănuă apoi eventual de voia bună elevii, cari au să îndrepte vre-un lucru negles.

Învătătorul la propunere să aibă în vedere clasa întregă, și chiar și numai privirea lui să fie de ajuns, ca să împărțesească școlarii vre-o poruncă, amenințare sêu vre-o pedepsă.

Dacă învățătorul este conturbat în decursul instrucțiunii, își exprimă poruncile, amenințările și pedepsele sale și numai prin o mică pauză, sêu că bate încetinel în masă, sêu prin aceea, că vorbește cu voce mai înaltă, sêu prin dojană.

În decursul instrucțiunii învățătorul nu primesce nici o arătare sêu plângere a vre-unui școlar contra unui conșcolar al sêu, și nu esecută nici o pedepsă: pe cei neatenți și cari conturbă liniștea în scôte numai simplu afara din bancă. Pedepsele să se esecute după oră.

Învătătorul să adreseze întrebările sale totdeauna clasei întregi.

Instrucțiunea trebuie să decurgă neîntrerupt și toți școlarii să fie deopotrivă ocupați: nu este permis a se face pause lungi, penibile și răpitoare de timp (întrebuințarea corectă a mijloacelor de învățământ: vorbirea în chor și arătarea mijloacelor de intuițiune, etc.)

Pentru susținerea ordinei bune în școlă se recomandă introducerea unui diar special de moralitate în fieșce-care clasă, și în diarul acesta sânt de a se induce toate abaterile școlarii și pedepsele, care s'au aplicat.

Învătătorul să fie la început cât se pôte de cruțător cu pedepsele, și să le aplice treptat. Pedepselor trebuie să le premergă mai întâiu amenințări, dar acestea să nu rămână vorbe gôle, ci la o nouă abatere pedepsa pusă în vedere trebuie să se și aplice.

Învătătorul trebuie să încunjure tot, ce ar puté provoca neatențiune din partea școlarii, d. e. îmbrăcaminte curioasă, gesturi și maniere ridicule, și să delature de dinaintea școlarii tot, ce îi pôte dîstrage.

Înainte de începerea prelegerilor, în pause și după

prelegeri, când se duc acasă, școlarii trebuiesc să fie sub supraveghiere. În institute de învățământ mai mari fiesce-care învățător poartă inspecțiunea esternă asupra tuturor școlariilor din institut în decurs de o săptămână.

În interesul dezvoltării intelectuale și corporale a tinerimei în nici un institut de învățământ școlarii să nu fie ocupați cu încordare timp mai îndelungat decât 3 ore una după alta. O a patra oră de instrucțiune înainte de prânz de sigur nu are efecte bune.

Copii mai mici (de 6—9 ani) să nu fie instruiți pe zi timp mai îndelungat decât 3—4 ore.

Lucrările de casă să nu ocupe pe școlarii aceștia mai mult de o oră pe zi, ăr' pe cei mai marișori 1¹/₂ până la cel mult 2 ore pe zi.

Salele de învățământ să fie pentru școlarii un loc de petrecere frumos și plăcut; de aceea ele trebuiesc curățite în fiesce-rare zi. —

2. *Reguli privitoare la școlarii.*

Înainte de a se începe orele de instrucțiune de dinainte de prânz, copiii să fi dormit destul, ăr' instrucțiunea de după prânz să nu începă îndată după mâncare. Aceste pretensiuni se fac în interesul dezvoltării corporale și intelectuale a elevilor.

Instrucțiunea sa începă înainte de prânz mai bine la 8 ore (ăr' pentru copii mai mici la 9) și numai în zilele căldurose din Iunie, Iulie și August (unde se ține școlă) să se începă la 7 ore (ăr' pentru cei mici la 8 ore), pentru-ca instrucțiunea să se țină în orele mai răcoroșe din zi.

Instrucțiunea de după prânz să se începă mai bine la 2 ore (2 ore după mâncare). — Dacă înainte de prânz pe la 10 ore este o căldură de 20° R., instrucțiunea de după prânz se sisteză.

Școlarii să vie la școlă punctual; dar în institut să nu între mai de timpuriu decât cu un pătrar de oră înainte de începerea prelegerilor.

Înainte de începerea instrucțiunii, școlariilor să nu le fie permis a se juca în curtea școlei seiu în apropierea ei jocuri lărnuitoare, și tot așa și după prelegere.

Școlarii, mergând cătră seiu la școlă, să nu se oprască în cale timp mai îndelungat decât este de lipsă, și să nu le fie nici-de-cum permis de ași pune cărțile și recuisitele

școlare jos de o parte, ca să se jöce. Ei trebuie să se pörte tot-deuna și în tot locul cu bunăcuviință.

În edificiul școlei toți școlarii și toate școlărițele au să observe înainte, între, și după orele de instrucțiune liniștea și bunăcuviința; să nu strige, să nu fluere, să nu cânte, să nu sară și să nu se repedă pe trepte.

Într'un institut mai mare fiesce-care învățator este chemat și obligat, când observă neregularități din partea școlarilor, a-i îndruma la ordine și a pedepsi momentan pe fiesce-care școlar al institutului, aparțină acela clasei sale, sêu nu.

Între öre toți școlarii să părăsescă sala de instrucțiune, ca acesta să se pötă aerisi; numai școlarii bolnăvicioși și debili pot rămăne în școlă pe vreme urită și în pause.

Fără concesiune din partea învățatorului, care pörtă inspectiunea, nu pöte părăsi nici un școlar curtea școlei sêu locul de joc.

În decursul instrucțiunii să domnescă liniște sêrbătörescă. Cărțile, caietele, tăblitele, creioanele, condeiele și alte recușite școlare trebuie să le pună școlarii în decursul instrucțiunii iute și förte lin pe bancă și în bancă (în clasele inferiöre mai bine la comandă), și cărțile să le deschidă fără de a face șgomot. Școlarul, care face șgomot în decursul instrucțiunii cu recușitele școlare, trebuie scos afară din bancă.

În decursul rugăciunii și cântării, cu care e de a se deschide instrucțiunea, nu este permis nici unui școlar de a intra în clasă. Nepunctualitățile sânt a se induce în diarul de moralitate al clasei. Care vine în școlă numai după începerea instrucțiunii, are să stea la ușă un pătrar sêu o jumătate de öră, după buna chibzuială a învățatorului.

Începöndu-se instrucțiunea, toți școlarii să și îndrepte privirea asupra învățatorului, și cei mai mici au să și pună mâinile pe masă. Indată ce și întörce un școlar privirea dela învățator, acesta să încete de a mai vorbi.

Școlarilor, cari au să răspundă la vre-o întrebare pusă, sêu să spună alt-ceva, sêu cari voiesc să întrebe ceva, nu le este permis a lua cuvöntul dintr'odată, ci au să ridice degetul arătător sêu douë degete în sus. Vorbe și răspunsuri fără provocare, vorbirea pripită, suflatul, lălăitul (cântatul încetinel), mormăitul la calculat etc. sânt lucruri, care conturbă instrucțiunea, și nu sânt permise.

Școlarii trebuie să vină tot-deuna la școlă spălați bine, în vestminte regulate și curate, cu încălțăminte curățită, și trebuie să țină salele de prelegere, antișambrele, recuisitele școlare, aparatele de desen și locurile lor de ședere tot-deuna curate. Bucățelele de hârtiă, rămășițele de pome și de mâncări etc. nu este permis a se arunca pe jos în sală, sêu în antișambre, ci aũ să se arunce într'un vas aședat spre acest scop într'un loc anumit.

Fiesce-care școlar este responsabil pentru locul sêu.

Școlariilor nu le este permis de a tăia pulturile și băncile.

După finea ôrei de instrucțiune școlarii părăsesc sala de învățămēt în ordine bancă de bancă, êr' după paușă se pun êrăși în rând doi câte doi, sêu 3 câte 3, și se întorc frumos îndêrpt în sală.

Școlarii unui institut trebuie să aibă și afara de școlă purtare morală bună și cuviincioșă; să nu comită neorândueli pe drum, să nu se scalde nici-odată la un loc public fără hainele preșcrise ș. a.

IV. Deprinderea.

ca scopul final al tuturor mijlôcelor de conducere.

Conducerea numai atunci este perfectă, ea 'și ajunge numai atunci scopul propus, de a înfrâna poftele și dorințele dure ale elevului, de a 'l face apt pentru viață și mișcare într'o comunitate regulată, și de a 'l conduce la virtuțile nemijlocite, numai atunci, decât educătorul îl deprinde din destul în tôte faptele bune. Deprinderea este o putere mare pe terenul educațiunii tinerimei, și cuprinde în sine tôte mijlôcele de conducere: ocupațiunea, porunca, amenințarea, pedêpsa și supravegherea; sêu cu alte cuvinte, tôte aceste mijlôce de conducere stău în serviciul *deprinderii*.

Imprejurarea acêșta ne silește a privi mai de aprôpe acêșta noțiune, care nu o putem trece cu vederea, decât vom să aflăm modul cel mai bun de conducere al tinerimei.

A *deprinde* pe cineva la ceva înseamnă a 'l face să eșecute o lucrare de atâtea ori, până când o eșcută involuntar și inconștient, sêu decât facem pe cineva să sufere influința unui lucru de atâtea ori, până când se dedă și n'o

mai simte. Cu alte cuvinte, numim deprindere, când o lucrare s'eu o suferire ni se preface în a doua natură s'eu chiar în necesitate. D. e. punem pe un copil mic de atâtea ori în picioare și 'l lăsăm să m'ergă, până când stă singur, merge de sine și nu se mai târaie pe pământ. Mama îl spală în fiesce-care și de atâtea ori, până când copilul suferă spălatul fără de a mai m'arai; mai târziu mama îl silește să se spele el singur, și acesta o repetă de atâtea ori, până când copilul se obicnuiesce cu curățenia.

Și la animale și arată deprinderea puterea sa în măsură încă și mai mare. Mânzul cel s'elbatic se deprinde prin dresare la ham și la călărit.

Chiar și plantele s'unt supuse până la un grad ôre-care deprinderii. Grădinarul silește pe pomișorul t'ener și str'emb să crească oblu, legându-l de un par. Pomii se deprind a'și întinde ramurile și crengile în lături pe p'arete, și cireșul, care își are originea în Asia mică, unde clima este mai căldur'osă decât pe la noi, s'a deprins încetul cu încetul și la o climă mai rece.

A s'ev'ersi o lucrare de mai multe ori, d. e. cântarea la clavier, scrierea, etc. însemnăză a s'escercita. Prin escercițiu des lucrarea aceea devine pentru noi o d'esteritate și noi nu ne putem desbrăca de ea așa de ușor, cum ne desbrăcăm, s'eu lepădăm o haină învechită. Lucrarea această a devenit o însușire a noastră; ea ni s'a prefăcut într'un obicei, precum d. e. curățenia, cruțarea etc.

Obiceiul este productul deprinderii. A se deprinde, a se deda, a se obicnui cu un lucru este greș, dar mai greș este a se desobicnui, a se lăsa de un lucru, de un obicei (deprinderea negativă), adecă a se desbăra, a se elibera de o lucrare, care a devenit o necesitate pentru noi.

A se deprinde, a se deda cu fumatul este adese-ori împreunat cu greutăți; dar cu mult mai greș ne este a ne lăsa de fumat, a desobicnui fumatul. Cât de greș este a desobicnui, a desv'eta copilul mic de supt, adecă a' l întârca, o știu mamele din propria esperiență.

Obiceiul are putere mare, și noi stăm sub tirănia lui în moravuri, în datine, în modă, în traiul nostru, în deosebitele noastre întocmiri, ba chiar și în artă, în literatură, și în privința unor legi și drepturi, pe care le-am eredit din n'ém în n'ém.

Stând lucrul astfel, trebuie să ne folosim de puterea acésta, trebuie s'o punem în serviciul nostru spre a puté conduce inimile tinerimei. Deprindénd pe copil cu o lucrare, acésta i sè preface în desteritate și desvóltă în el o aplicare, ba chiar o necesitate; prin acésta lucrarea devine ușóra și copilul o face cu plăcere.

Deprindererile aũ un cerc de activitate fórté larg. Noi putem deprinde pe copil la mers sprinten, la ținută dréptă a corpului și la cumpétare în mâncare și beutură: aici avem așa-darâ de lucru cu deprinderi corporale. Dar deprinderile sè estind și asupra lucrărilor spirițuale, d. e. decâ deprindem pe copii la cugetare repede, la calculare acurată: sèñ pe terenul moral, decâ ñ deprindem la dreptate și la binefacere, sèñ decâ ñ deprindem, ca să fie îngăduitori și asociabili.

Firesce, că prin deprindere nu sè póte omul ridica la gradul suprem al inteligénței și libertății morale, ci numai la un grad mai mic al înțelepciunii și moralității. pentru-câ deprinderea este și rămâne o *dresare*; prin ea nu póte ajunge omul la o cultură internă a spirițului, a inimii și a voinței. De aceea dice Ziller cu drept cuvânt: „In conducere voim să ajungem la deprindere, dar nu prin cultură, ci prin dresare.”

Decâ estindem deprinderea și asupra lucrărilor spirițuale și morale, avénd în vedere scopul lor, putem deosebi șépte feluri de deprinderi, și anume:

1. *Deprinderi corporale*, care aũ de scop *sân-tatea*; d. e. spălarea, scáldarea, scularea de timpuriu, culcarea la timp potrivit, cumpétarea, lucrarea spirițuală și corporală regulată, mersul și șederea dréptă.

2. *Deprinderi tehnice*, care aũ de scop *desteritățile*; d. e. gimnastica, înotatul, împletitul, diligența și acurateța.

3. *Deprinderi estetice*, al căror scop este *frumosul*; d. e. desennul și pictura fină și frumoasă, vorbirea frumoasă, curățenia și ordinea.

4. *Deprinderi intelectuale*, al căror scop este *înțelepciunea*; d. e. cugetarea agera, vorbirea corectă și calcularea repede.

5. *Deprinderi sociale*, al căror scop este *buia curvînță*; d. e. salutarea, considerarea față de alții, șederea liniștită, a nu întrerupe pe alții în vorbire, a nu conturba și molesta pe alții.

6. *Deprinderi morale*, care au de scop *morulitatea și virtutea*; d. e. facerea de bine și dreptatea, vorbirea adevărului, iubirea de pace, recunoștința și răsplătirea cu bine a binefacerilor primite.

7. *Deprinderi religioase*, care au de scop *evlavia și religiozitatea*; d. e. deprinderea la rugăciune, cercetarea regulată a serviciului dumnezeesc.

Prospectul acesta de mai sus ne răspunde la întrebarea: Spre ce însușiri trebuie să deprindem pe copii? — și acum ar mai fi să răspundem la întrebarea: Cum să se câștige deprinderea?

Mijlocul cel mai potrivit este și aici *intuițiunea*, adecă *exemplul cel bun al educatorului și al elevilor mai maturi*. *Decă însuși învățătorul este nepunctual și neregulat, nu poate deprinde nici pe școlarii săi la punctualitate și ordine*. Învățăturile și sfaturile bune și potrivite încă contribuiesc la promovarea deprinderilor bune. Să mai recere apoi, ca deprinderile să se facă treptat dela cele mai ușore (d. e. dela cele corporale) la cele mai grele (d. e. la cele estetice și intelectuale).

Înainte de toate are valoare și aici aceea ce a scris odinioară Sebastian Bach în albumul unui școlar silitor, care voia să devină un mare organist: „Eserciteză-te, eserciteză-te, eserciteză-te!”

Esercitiul, diligența neobosită, răbdarea de fier, care îndemnă pe școlar în fie-care zi și în fie-care oră, ca să facă ceea-ce este folositor, curincios, frumos, drept și bun, duce, deși poate cu însetul, dar sigur, la scop.

Putem educa bine prin curinte, dar mai bine putem educa prin fapte, prin activitate continuă, care nu obosesc nici odată. —

Un amic al fœei.

Lecțiuni din învățământul religiunii în școlile primare.

16.*) Sfinții părinți.

Următorii sfinților apostoli sunt arhierieii. Arhierieii, cari au trăit în cel dintâi opt seculi dela întemeierea Bisericii creștine și s'au deosebit prin sfințenia vieții lor și prin învățăturile și scrie-

*) Lecțiunile 1—15 s'au publicat în „Școala și Familia” an. I., Nr. 6—10 12, 14, 19 și 20.

rile lor în folosul Bisericii, se numesc „sfinții părinți ai Bisericii creștine.“

Sfinții părinți din cei trei secolii dintâi (până pe la an. 325) prin scrierile lor apărău creștinismul mai ales în contra defăimărilor și prigonirilor Judeilor și păgânilor; ei se numesc în genere „apărători“ sau „apologeti,“ iar scrierile lor se numesc scrieri de apărare sau „apologii.“ Dar, pe lângă atacurile, ce le-a suferit Biserica creștină din partea Judeilor și păgânilor, în decursul acestor opt secolii dintâi dela întemeierea Bisericii s'au ivit și eresuri, învățături greșite și neadevărate, produse de unii dintre creștini. Eresurile erau pentru religiunea creștină mai primejdioase chiar și de cât prigonirile păgânesce; ele însă tot-deauna au fost combătute de sfinții părinți. Sfinții părinți, cari au explicat și au apărut doctrina apostolică cu cuvântul și cu condeiul, și au combătut cu demnitate învățăturile greșite și neadevărate ale ereticilor, se numesc „mari dascăli (învățători) ai lumii.“

Pentru surparea credințelor rătăcite și lămurirea și întărirea credinței adevărate, pentru delăturarea îndoielilor asupra unor adevăruri cuprinse în învățăturile propagate de apostoli, precum și pentru întocmirea ordinii cuviincioase între creștini, sfinții părinți împreună cu ceilalți arhipăstori și învățători ai Bisericii creștine s'au întrunit în anumite locuri, de câte ori s'a simțit trebuința, și au luat hotăriri obligătoare pentru întreaga creștinătate, după cum ei au fost luminați și cărmuiți de Duchul-Sfânt. Intrunirile lor se numesc „sobore“ sau „sinode.“ Sinodele, la care au participat arhipăstorii și învățătorii bisericesci din toate părțile pământului locuite de creștini, se numesc „sinode universale“; iar acelea, la care numai dintr'un ținut anumit au participat învățătorii și mai marii Bisericii, se numesc „sinode parțiale.“ În sinode universale au statorit sfinții părinți adevărurile credinței creștinești cuprinse pe scurt în „simbolul credinței.“ Anume în sinodul ținut la an. 325 în Nicea au statorit cei dintâi opt articuli, iar în sinodul ținut la an. 381 în Constantinopole au statorit cei din urmă patru articuli ai simbolului credinței. În celelalte sinode universale și parțiale au statorit canoanele, adică legile bisericesci, după care se cărmuiesc creștinii prin episcopi și presbiteri.

În scrierile lor sfinții părinți explică cuprinsul cărților Sfintei Scripturi și toate părțile simbolului credinței, pentru a fi deplin înțelese de către creștini. Și frumoșele rugăciuni, ce le cetesc asădăi preoții în biserică și la deosebite trebuințe ale creștinilor sunt compuse de unii sfinți părinți.

17. Origen.

Origen, unul din apologeții creștini, născut la an. 184, se numără între cei mai învățați bărbați ai Bisericii creștine. Tatăl său, învățător la școala catehetică din Alexandria, s'a chemat Leonida. Origen încă de mic a fost pus de tatăl său să învețe anumite texturi din Biblie. Bland de fire, cum era, și înzestrat cu minte ageră și memorie bună, avea mare plăcere să înainteze în știință și înțelepciune, să învețe în fiecare zi câte ceva nou și să ajutore și pe amicii săi la învățatură.

Origen avea încă șese surori. În prigonirea creștinilor sub împăratul Septimiū Sever (an. 202) fiind tatăl său prins și aruncat în temniță. Origen i-a scris într'o epistolă: „Feresce-te, tată, ca nu în îngrijire pentru noi să 'ți schimbi credința.“ Leonida a murit în temniță ca martir, rămânând familia sa în îngrijirea iubitului său fiu Origen. Origen, vestit la creștini și păgâni pentru iscusința lui, în vârsta de 18 ani fu pus de episcopul din Alexandria învățător la școala de acolo. El trăia simplu, postea și se ruga adese-ori, cerceta pe martiri în temniță, îi mângâia și îi încurajă. Pe lângă acestea a scris multe cărți de mare folos pentru creștini.

Pe la an. 212 Origen a călătorit la Roma; după scurt timp s'întorse la Alexandria și și continuă direcția de învățător. La an. 215, la rugarea unui beliduce din Arabia, fu trimis de episcopul său ca învățător acolo, și astfel ajunse el a explica doctrina creștină în Arabia, unde misionase și apostolul Pavel; la an. 223 fu chemat în Antiochia de erudita Iulia Mamea, mama împăratului Alexandru Sever, spre a o învăța în cele ale creștinismului, apoi se întorse éráși în Alexandria; la an. 231 se duse ca învățător la școala din Cesarea, care sub conducerea lui în curând se făcu vestită ca și cea din Alexandria. În fine deveni presbiter în Cesarea.

După ce a scăpat de prigonirile ridicate sub Maxim, următorul lui Alexandru Sever, a mai făcut o călătorie la Atena, apoi a participat la un sinod în Arabia, unde a îndreptat părerile unor eretici.

Ajuns la vârsta de 60 ani, și fiind un interval de pace, Origen a compus o apologie însemnată contra păgânilor prigonitori; el a compus și alte scrieri, prin care explică unele din cărțile sfinte scripturii. La an. 249 în cumplita prigonire a împăratului Deciu fu și Origen aruncat în temniță și pus în lanțuri, din care cauză, deși nu s'a descurajat, a slăbit trupește foarte mult. În an. 254 în vârstă de 70 ani a murit în Tirus, un oraș în Siria, aproape de

țermul Mării-mediterane, și fii înmormântat în biserica catedrală de acolo.

18. Atanasie, părintele dreptei credințe.

Persóna cea mai însemnată în istoria Bisericii din secolul al 4-lea este Atanasie, episcopul Alexandriei, numit și „Părintele dreptei credințe.” Acest sfânt părinte s'a născut în Alexandria la anul 296 din părinți creștini evlavioși. Încă ca băiat de școlă se arată cu talente mari, care apoi în decursul timpului se dezvoltară până la cel mai înalt grad. Episcopul Alexandriei, Alexandru, cunoscând mărețele însușiri ale lui Atanasie, îl puse sub îngrijirea sa, ca să se perfecționeze în studii, și în urmă și'l făcu secretar. Una din forțele lui Atanasie era a'si exprima ideile sale scurt și lămurit. Cunoscând exact sf. scriptură și scrierile sfinților părinți anteriori, precum și scrierile filosofilor păgâni, avea o credință demnă de poziția, ce a ocupat mai târziu în istoria creștinismului.

În vârsta juneței Atanasie s'a retras în singurătatea, unde petrecea sfântul Antonie, ca în societate cu acesta să se perfecționeze în virtute. Dela acest pustnic sfânt, a cărui viață o descrie el, învătă a fi aspru cătră sine, cu iubire cătră deapropoșele, cu cruzare și blândeță cătră cel greșit; ér' cătră cei imorali fără considerare la persónă și stare socială, cu stricteță și asprime necruțătoare. Astfel deveni el amicul și sprijinitorul ómenilor de bine, spaimă și sbiciú pentru cei răi.

Atanasie, reîntors din pustnicie, fii sfințit de episcopul său întru diacon (la an. 319). Ca diacon făcu el cele mai mari servicii atât episcopului său, cât și Bisericii preste tot. În acest timp se ridică asupra Bisericii cea mai mare furtună — eresul lui Arie, — în contra căruia Atanasie fii primul luptător și tot-odată stélpul dreptei credințe. El, însoțind pre episcopul Alexandru la I-iul sinod universal în Nicea, a combătut în mod hotărîtor învățătura rătăcită a ereticului Arie.

Episcopul Alexandru la mórtea sa recomandă pre Atanasie de următor al său. Atanasie fii sfințit episcop în Alexandria la an. 328. În restimpul de 40 ani ai episcopiei sale, Arieni în continuú îl învinuiră la împératul cu felurite scornituri, din care cauză fii exilat de 10-ori și petrecú aproape 20 ani în exil. El muri la an. 373. Prin cele mai multe din scrierile sale combate eresul arian.

19. Vasilie cel mare.

Marele Vasilie s'a născut la anul 329 în orașul Cesarea din Capadocia (în Asia mică) din o familie creștină, ai cărei membri mai toți au devenit sfinți. Crescut de un tată învâțat și religios și de mama sa Emilia, care se iu să sădăscă de timpuriu sentimente nobile în inimile fiilor ei. Vasilie cel împodobit și dela fire cu frumoase daruri sufletesci a fost destinat să devină unul din cei mai aleși ierarhi ai Bisericii creștine. În vâțătura a primit-o mai întâiu dela tatăl său, apoi în școlile din Cesarea, Constaninopole și Atena. După terminarea studiilor (pe la an. 356) se întorse la mama sa, care trăia la o moșă a sa lângă Cesarea.

Făcându-se Vasilie apărătorul neîndreptățiților înaintea judecătoriei din Cesarea, fu admirat și respectat de toți pentru oratoria sa și pentru istețimea, cu care reprezenta cauzele de drept. După cât-va timp își vându averile și le împărți săracilor, apoi călători pe la mănăstirile din Palestina, Siria, Mesopotamia și Egipt. Intors acasă, episcopul Cesareei îl chirotonă de preot, ăr după mórtea acestuia, la an. 370, fu el ales episcop al Cesareei și metropolit al Capadociei. Cu atare apără creștinismul contra Arienilor, esplică mai multe părți ale sf. scripturii, se îngrijă pentru organizarea și disciplinarea călugărilor din mănăstiri, statorind anumite reguli (canone) pentru dēnșii, și întocmi serviciul d-duce (s. liturgiă) în modul cel mai pompos; ăr din venitele sale înființă un spital grandios în Cesarea, înființă case pentru străini și școle de tot felul. Amenințat de împăratul Valente cu confiscarea averii, cu exil, chinuri și mórte, decât nu va primi arianismul, el răspunde cu liniște: „Ăcesta este tot ce putești? De tóte nu'mi pasă! Cine nu posedă nimic, n'are ce să pērdă; exil pentru mine nu există, fiind-că în tot locul sânt acasă pe pământul lui D-đeu. A pătım pentru Fiul lui D-đeu este chiar laudă pentru cel ce'l iubesc; mórtea e binevenită pentru cel ce voiesce a se împăca cu rescumărătorul.“ Acest răspuns desarmă cu totul pe împăratul Valente.

Neobosit în lucrarea sa pentru binele Bisericii, avu a întâmpina încă multe neplăceri în restimpul archiepiscopiei sale, până când slăbit prin încordările sale cele prea mari, murī la anul 379. La înmormântarea lui au purtat doliu nu numai creștinii, ci și păgânii; așa de tare căștigase el inimile tuturor prin blândeța, iubirea și devotamentul său. Activitatea sa se póte numi cu tot dreptul extraordinară, caei și împărțită la trei inși, fiecare ar fi fost admirat de posteritate. De aceea Biserica cu drept cuvânt i-a dat numele de „Mare“. Amintirea lui o serbăm la 1-a Ianuarie.

20. Grigorie Nazianzeanul.

Grigorie Nazianzeanul prin scrierile sale face parte din cei mai însemnați părinți ai Bisericii. El s'a născut la an. 328. Tatăl său, numit asemenea Grigorie, fu episcop în Nazianz, o cetate în provincia Capadocia. Mama sa, o femeie bună și cu minte, s'a numit Nona. Tănărul Grigorie primi o educațiune foarte îngrijită mai întâiu în casa părintească, apoi în școlile din Cesarea, Alexandria și Atena. Aci, în Atena, se întâlni cu compatriotul său Vasilie, cu care încheiă amiciția intimă și se întrecu la învățătură și în purtare bună. Din Atena se întorse în vârstă de 30 ani în patria sa, și petrecu cât-va timp în casa părintească, apoi pentru a-și împlini promisiunea, ce o făcuse odată, fiind în pericol de a se ineca în mare, cuprins de furtună în trecerea sa din Alexandria la Atena, se duse în deșertul Pontului, unde deja se afla colegul său Vasilie, și petrecu acolo un timp ca pustnic. Având o inimă simțitoare, dorul de amici și frați, iubirea cătră bătrânul său părinte și vocea Bisericii, ce-l chema la serviciul lui D-zeu, l'au hotărât a părăsi singurătatea și a se întorce între cunoșcuții săi în Capadocia.

După întorcerea sa din Pont, la an. 361. Grigorie fu chirotonit preot. Ca preot învăța de pe amvon pre poporul Nazianzului și-l sprijinea în contra nedreptăților, ce i se făceau de cătră diregătorii politiei. Pe atunci Biserica era persecutată de cătră împăratul Iulian Apostata, carele foarte mult înclina spre păgânism. Grigorie păși cu totă energia pentru apărarea Bisericii, scriind două cuvântări însemnate contra aceluși împărat. După mórtea tatălui său, Grigorie ajunse episcop în Nazianz, de unde însă în curând se depărtă la Seleucia în singurătate. După o petrecere de cincă ani în Seleucia, la an. 380 fu chemat ca arhiepiscop în capitala de atunci a lumii orientale, în Constantinople, pentru a-și desvolta talentele sale oratorice în combaterea celor greșiți în credință și a delătura unele turburări bisericesci. În Constantinople prin cuvântările sale atrăgea mulți ascultători nu numai dintre creștinii dreptcredincioși, ci și dintre ereticii și păgâni. Pentru cuvântările sale i s'a dat numele „Teologul“ („cuvântătorul de D-zeu“).

Cu toate acestea Grigorie, marele luminător al creștinătății, nu era binevedut de curtenii împăratului Teodosie, pentru-că le desprețuia vanitatea și nu le ierta greșalele. Și fiind necontentit invidiat și persecutat de aceștia și alți inimici ai săi, abdisă de scaunul arhiepiscopesc, și se retrase din Constantinople la moșia sa

dela satul Arianz, unde'și petrecu în pace restul vieții, ocupându-se cu cultivarea unei mici grădini și cu compunerea de cuvântări, epistole și poezii de cuprins teologic, și unde la an. 390 muri în etate de 62 ani, ca cel mai mare predicator al timpului său.

Iosif Aron,
învățător în Rășinari.

Despre posibilitatea de a exista locuitorii în sôre.

Fragment dintr'o conferință ținută în Brașov de d-l M. D. Paulianu*).

Printre cestiunile, pe care sciința modernă le-a rezolvat, există una, care și pâuă astăzi a rămas în stare de problemă, rezervându-se investigațiunilor viitorului soluțiunea ei.

S'aũ întrebat savanții, *décă sôrele, acéstă astră atât de radiósă, ce ne trimite lumină, și a cărei căldură o simțim atât de intensiv până la distanța de 37 milioane de leghe, ce ne despart de ea, ar puté fi locuită?*

Décă cugetăm puțin asupra condițiunilor, ce sê cer, pentru ca viața să existe în univêrs, și mai ales décă ținem compt, că viața cu flexibilitatea ei sê pôte acomoda cu circumstanțele cele mai variate, apo: negativul absolut ni s'ar păré cam temerar.

Décă sciințele actuale nu ne dau probe îndestulătoare, cu care să putem conchide în favôrea cestiunei, totuși există ôre-care experiente, care ne fac să credem în posibilitatea lucrului.

*Așa de exemplu, există o curiosă esperientă, pe care o voi espune mai la vale, a eminentului fizic frances, d-l *Boutigny*, cu care se încercă a demonstra posibilitatea existenței locuitorilor în sôre. —*

*Intr'un tractat de astronomiă al d-luî Petit écă ce găsec scriindu-sê despre d-l *Boutigny*.*

*Ni se spune, că domnul *Boutigny*, percurgênd din întâmplare intr'o di nisce legende asupra unor ômenî incombustibili, ar fi fost*

*) D-l M. D. Paulianu, carele, terminând studiile sale matematice și fizice, a practicat mai multă vreme la observatoriul astronomic din Paris, aflându-se în partea primă a lunei Noembre a. c. în Brașov, a avut bunătatea a ținê douê prelegeri publice, una în 10 Noembre v., și a doua în 12 Noembre. În prima prelegere dênsul vorbi despre „Cosmogoniă“, ér' într'a doua despre „Mêsurarea timpului și aplicațiunile ei la formarea unui calendar“. Prin intervenirea unui amic al fôei nôstre, d-l Paulianu binevoi a ne pune la dispozițiune acest interesant fragment din conferința sa despre „Cosmogoniă.“ *R. I.*

condus în cele din urmă să cre-țã, cã ar puté fi ceva adevêrat în fondul recitãrilor atãt de superstițioase, ce le cetise.

De atunci, în tocmã ca un Diogene, a început sã-și caute omul prin tóte stabilimentele din Paris, unde se tórnã metale topite, cu care sã facã experiențe. Pretutindenea fũ luat drept un visionar, și când dupã o lungã seriã de tentative infructuoase începuse sã disperateze, etã cã sosesece un amic al sãu, un medic din Berry, care îi spune, cã omul incombustibil s'a gãsit.

Alérgã numai decãt cu amicul sãu, ca sã se încredințeze, și mare îi fũ surprinderea, când vëdũ într'adevêr, cã un lucrãtor dela acele cuptóre de înaltã temperaturã mergea cu picioarele góle pe o șinã de fer roșitã prin cãldurã, și cã-și afunda mãna în metalul topit, scotându-o apoi neatinsã.

Transportat de bucuriã, numai decãt se puse sã imiteze exemplul, ce i'l dãduse lucrãtorul, afundându-și și el mãna în metal topit, și mare îi fũ éráșĩ mirarea, când constata prin el însuși, cã în loc de a simți cãldurã, simți din contrã impresiunea unei rãceli asupra mãnei afundate.

Acest fapt îl puse numai decãt pe cale de a studia fenomenul, și a-i da o explicațiune.

Facũ darã experiența urmãtoare:

Luã un glob de porțelan smãlțuit și-l încãldi pãnã la cea mai înaltã temperaturã, — nu pãnã la roșu, ci merse mai departe pãnã la roșu-albicios —, aruncã dupã aceea în globul astfel încãldit câte-va picãturi de apã, și numai decãt observã, cã aceste picãturi, în loc sã se reducã momentan în vapori, producând o violentã exploziune sub influința cãldurei ardëtóre, ce le încunjura, din contrã ele luarã o formã sferoidalã, rostogolindu-se un timp indefinit pe suprafața astfel încãlditã, și exploziunea nu avũ loc decãt numai atunci, când globul de porțelan se rãci dela roșu-alb la roșu-închis.

Scim astãdĩ din fizicã, cã evaporațiunea în cazul acesta se face brusc și sparge vasele în interiorul cãrorã se produce, și mai scim éráșĩ, cã tocmã fenomenul acesta este, care esplicã exploziunea cazanelor la mașinile cu vapori, pe care mãnile imprudente ale mașiniștilor le încãldesc peste mãsura, așa încãt în loc de a înlesni produciunea vaporilor, din contrã prin o temperaturã prea înaltã o opresc, și atunci, voind sã caute cauza însuccesului, lasã sã se rãceascã mașina tocmã pãnã la temperatura, când exploziunea trebuie sã se producã. —

Ce este însă paradoxal în fenomenul de mai sus, este faptul,

că decă afundăm un termometru în liquidul adus la starea sferoidală prin o căldură înaltă, vom găsi temperatura acestui liquid coborâtă până la 11 grade de desubtul ghietii, pe când aerul dinprejurul globului de porțelan încălzit posedă până la 35 grade de căldură. Această explicație, pentru ce domnul Boutigny a simțit impresiunea de răceală, când a afundat mâna în ferul topit.

Posibilitatea de a atinge încet și fără pericol metalele topite d-l Boutigny o explică prin trecerea în stare sferoidală a transpirațiunii său a unor lichide, precum sânt: eterul, apa de săpun, acidul sulfuros etc., cu care ne înmuiăm mâinile în casul, când transpirațiunea nu s'ar efectua. Lichidele astfel încălzite ar împedea contactul imediat al ferului topit cu pelea, cu condițiunea însă (căci totul pare paradoxal în aceste fenomene), ca mâna să se miște încet, ca nu cum-va printr'o frecare prea repede să se deslipescă de ea liquidul încălzit, care o preservază.

Să vedem acum, cum cu ajutorul acestui fenomen domnul Boutigny explică posibilitatea de a exista locuitorii în sôre.

Să știe astăzi din astronomia, că sôrele nostru se compune mai întâiu dintr'un corp opac fluid său liquid, numit simburele solar, al doilea dintr'o atmosferă, ce înconjură acest simbur și căreia i s'a dat numele de „chromosferă,” și în fine dintr'o atmosferă aprinsă, care s'a numit „fotosferă.”

În experiența sa domnul Boutigny ne reprezintă prin globul de porțelan roșit până la alb *fotosfera aprinsă a sôrelui*; aerul conținut în acest glob la temperatura de 35 grade ar fi atmosfera interioară a astrei, său *chromosfera*, țăra liquidul încălzit cu temperatura sa de ghiată de 11 grade ar corespunde cu corpul obscur, ce constituie simburele ei.

În aceste condițiuni, nu ne este ôre permis să credem în posibilitatea de a exista locuitorii în sôre? . . .

Pöte; însă experiența d-lui Boutigny nu ni se pare îndestulătoare pentru a conchide la vre-o probabilitate.

Cestiunea, cred, că va rămâne încă mult timp în domeniul hypoteselor, până când fapte mai temeinice nu vor veni să o scôtă; și atunci, când evidența va depărta din noi orî-ce îndoială, vom dice, că decă și această astră se bucură ca pământul de privilegiul de a conține ființe vicțuitoare și inteligente. apoi aceste ființe vor fi departe de a presenta vre o analogie cu ființele de pe pământ, pentru cuvântul, că în sôre, și mai ales la suprafața simburului său, presiunea, ce o exercită atmosferele ce l'înconjură, este cu mult mai considerabilă, decăt presiunea, ce o exercită atmosfera pământului asupra corpurilor, ce se găesc pe suprafața lui.

În sôre corpurile sânt de 30 până la 40 ori mai grele, de cum sânt pe pământ; acolo, decât ar fi cu puțință să fim transportați, am suferi o presiune de 40 ori mai mare decât pe pământ; am fi pôte zdrobiți chiar de propria noastră greutate.

De vor esista locuitorii în sôre, ei trebuie să fiă constituiți altmintrelea decât noi. Ei trebuie să aibă cel puțin înălțimea de 30 de picioare, pentru ca să pôta suporta o presiune atât de mare. Și cu totă grosimea straturilor de nori și înălțimea atmosferei nu este probabil, că femeile din vre-una din localitățile sôrelui să aibă culôre atât de frumoasă și grații atât de captivătore, ca ale femeilor de pe suprafața pământului.

Leccióni practice din fizică

pentru anii din urmă ai școlii primare.*)

Lecciónea III. Însușirile generale ale corpurilor.

2. Nepenetrabilitatea (nepétrunderea).

I. Planul lecciónii.

1. Repetirea lecciónii premerse.
2. Esperimente asupra nepenetrabilității corpurilor și cunoșcerea acestei noțiuni.
3. Repetire.

II. Lecciónea însași.

1. Ce numim însușirile unui corp? — Ce numim însușiri particulare ale corpurilor? — Dar' însușiri generale? — Ce este estinderea (estensiunea) corpurilor? — Care însușire a corpurilor se numește estindere? — Care sânt dimensiunile unui corp? — Ce arată marginile unui corp? — Ce numim suprafață? — volum? — materie?

2. Într'o lecciónie trecută școlarul D. a venit afară, aici... și a cercat a pune scaunul în locul mesei, însă așa, ca să nu miște masa de la locul ei. — D. pututu-a face acesta? (Nu.) De asemenea în locul unei cărți a cercat tot D. a pune alta, fără să o miște pe cea dintâiu din loc. Putut-a face acesta S.? (Nu.) Pentru ce? (Pentru-că unde este un corp, nu putem pune altul fără de n'l mișca pe acesta din loc.) Spune și tu asta B! Iône, cêrcă a sta în locul lui Nicolae, fără a se mișca el din loc! (Nu se pôte.)

*) Veđi Nrul 2 și 6.

Un vas plin cu grâu îl putem umple totdeodată și cu ovės? (Nu ș. a. Dacă vom cere acesta cu ori-ce corp, ce vom observa? (Că nici de cum nu putem pune un corp în locul altuia, până ce nu îl mișcăm pe acesta dela locul său.) De aci se vede, că ori-ce corp nu numai că ocupă un spațiu, dar tot-deodată nu lasă nici pe altul să-î ocupe locul, până ce nu este mutat din acel loc. Așa-dară acesta încă este o însușire a corpurilor, și fiind-că o putem observa la toate corpurile, de aceea cum o vom pute numi? (Insușire generală a tuturor corpurilor). *Insușirea generală a corpurilor de a nu pute ocupa în același timp două sau mai multe corpuri tot același spațiu se numește nepenetrabilitate (nepetrundere*)*).

Care însușire a corpurilor se numește nepenetrabilitate? — Cum mai putem dice în loc de nepenetrabilitate? Cum am dis, că se numește însușirea generală a corpurilor de a nu pute ocupa etc?

3. Repetire asupra lecțiunii întregi

Lecțiunea a IV.

3. Divisibilitatea (împărțirea.)

I. Planul lecțiunii.

1. Repetirea lecțiunii premerse.
2. Experimente asupra divisibilității corpurilor și cunoșcerea acestei noțiuni.
3. Părțilele acelea mici ale corpurilor, care nu le mai putem deoseb. cu ochii unele de altele și nici nu le putem împărți în alte părți mai mici, se numesc *molecule*.

a) Acele corpuri, la care moleculele se țin astfel unele de altele, încât se cere o putere ōre-care spre a le desface, se numesc *corpuri solide*.

b) Acele corpuri, la care moleculele nu se țin tare unele de altele, și dacă nu le ținem în ceva, curg jos, se numesc *corpuri fluide* (curgătoare).

c) Acele corpuri, la care moleculele nuzesc a se depărta unele de altele, se numesc *corpuri aeriforme* (gazose).

Insușirile acestea ale corpurilor de a fi unele solide, altele fluide și altele gazose se numesc *stări de agregatiune*.

4. Repetire.

*) Vezi: „Elemente de fizică pentru școlile populare.” de I. Darius, pag. 7.

II. Lectiunea insași.

1. Ce este nepenetrabilitatea? — Care însușire a corpurilor se numește nepenetrabilitate? Cum mai putem dice în loc de nepenetrabilitate? ș. a.

2. Vino N. afară și rupe bucata asta de hârtiă în atâtea bucățele său părțile, câte vei puté tu! (Se întemplă). Acum vino tu O. și sfărîmă cu degetele bucata acésta de zahar! (Cércă și vede că nu pôte.) Ei bine, cu ce ai puté tu s'o sfărîmî, decă cu degetele n'o poți? (Cu un ciocan). Aci ai ciocanul cercă! (Sé întemplă). Ce ai observat N, când ai rupt bucata de hârtiă? (Că ea s'a rupt, său s'a împărțit în mai multe bucățele foarte mici.) Dar tu O., ce ai observat? (Că bucata aceea de zahar s'a sfărîmat, său s'a împărțit în o mulțime de părțile foarte mici.) Sé mai pot deosebi acum unele de altele acele părțile așa ca să le poți d. e. număra? (Nu.) Precum a cercat O. cu bucata aceea de zahar, vino R. și cercă și tu cu sdrobul acesta de sare! (Sé întemplă). Ce ai observat R.? (Că și sdrobul acesta de sare s'a măruntit așa de tare, încât nu se mai pot deosebi cu ochii una de alta părțilele cele mici, în care s'a sfărîmat.) Aici am o petricică; ce gîndesci B. puté-re-ai s'o sfărîmî tot așa de ușor ca pe zaharul său ca pe sarea? (Nu.) Pentru ce? (Pentru-că ea este mai tare ca zaharul și ca sarea.) Ce ar trebui să faci, ca totuși s'o poți și pe ea sfărîma? (Să dai mai tare cu ciocanul.) Ei bine, fă așa, cum dici! (Sé întemplă.) Ce ai observat? (Că și pétra se pôte sfărîma în părțile foarte mici.) Aici am o bucată de fer; puté-re-ai s'o sfărîmî ca pe pétra, C. (Nu.) Pentru ce? (Pentru-că ferul nu se pôte sfărîma ca pétra.) Aici am o pilă; vino M. și frécă cu ea bucata de fer! (Sé întemplă.) Ce se vede sclipind pe masă împrejurul bucății de fer? (Mai multe bucățele său părțile foarte mici de fer.) De unde au cădut acestea aici? (Din bucata de fer.) Așa-dar, ce ai observat și la fer? (Că și el se pôte împărți în părțile foarte mici.) Tot asemenea se pôte împărți aurul, arama, plumbul, ș. a. Decă vom cerca acésta cu toate corpurile, vom vedé, că toate se pot împărți în părțile din ce în ce mai mici. Acésta încă este o însușire generală a corpurilor. *Însușirea generală a corpurilor de a se puté împărți în părțile din ce în ce mai mici se numește divisibilitate (împărțire)*.*

Ce am dis R? — Cum se numește însușirea acésta a cor-

*) Vezi cartea citată.

purilor S? Care însușire a corpurilor se numește divizibilitate? — Cum mai putem ține în loc de divizibilitate? ș. a.

3. La zaharul pisat de tot mărunt am vădut, că el s'a prefăcut în o mulțime de particule așa de mici, încât nu le mai putem deosebi cu ochii unele de altele și nici nu le mai putem împărți. Tot așa am vădut la adrobul de sare, la piliturile de fer ș. a. *Particulele acelea mici ale corpurilor, care nu le mai putem deosebi cu ochii unele de altele și nici nu le mai putem împărți în alte părți mai mici, se numesc molecule.* Fie care corp constă din molecule.

Ce am dis O? Spune și tu D! și tu B! Ce numim molecule T? Din ce constă fie-care corp F? ș. a.

a) După cum am vădut, cercând a împărți zaharul, sarea, pétra, ferul ș. a., moleculele, din care constău aceste corpuri, se țin astfel unele de altele, încât nu se pot despărți fără a întrebuința oarecare putere. *Acele corpuri, la care moleculele se țin astfel unele de altele, încât se cere o putere oarecare spre a le desface s'ă despărți, se numesc corpuri solide,* precum este d. e. pétra, sarea, ferul, aurul, plumbul, lemnul, céra, pânea, ș. a. Repetire.

b) Dacă luăm în mână o pétră, o bucată de lemn s'ă de fer, le putem ține așa, ca să nu ne cadă jos; cercând însă a ține în mână tot astfel apă, s'ă lapte, vin, oțet, ori rachiu nu putem, căci ele ce fac S? (Curg jos.) Ca să le putem ține în mână, va trebui dar' să le băgăm în vre-un vas. Lemne d. e. poți aduce în brațe fără a-'ți căde jos, apă însă trebuie s'o aducem într'un vas, (în ce d. e. B?) La corpurile numite aci, precum se vede, moleculele nu se țin tare unele de altele, și dacă nu le ținem în ceva, curg jos. *Acele corpuri, la care moleculele nu se țin tare unele de altele, și dacă nu le ținem în ceva, curg jos, se numesc corpuri fluide (curgătoare).* Apa, vinul, berea, oțetul, céra topită, untul topit, plumbul topit, unsorea topită ș. a. s'ănt corpuri fluide. Care corpuri se numesc corpuri fluide? — Numește mai multe corpuri fluide! Cum se țin de oaltă moleculele la corpurile fluide? ș. a.

c) Punem în gura acestei sticle góle o pâlniă și pe lângă ea lipim bine cu hârtiă udă s'ă cu céra móle. pe urmă turnăm apă în pâlniă, așa ca să între în sticlă. (Să întemplă). Ce veđi S? (Că apa nu curge în sticlă.) Observă bine S. dacă nu cumva pâlnia este astupată! — Pricina, că nu curge apa

din pâlăniă, este aceea, că în sticlă încă trebuie să fie un corp, care să nu lase apa a'î ocupa locul, până ce nu-l vom scote afară de acolo. Acest corp este *aerul*. Iudată-ce deslipim pâlăniă de gura sticlei, aerul ese pe lângă pâlăniă afară, și apa intră în sticlă. De aci vedem, că aerul încă este un corp nepenetrabil. Și aerul constă din molecule. Asemenea aerului sânt aburi, fumul ș. a. Aburi, când es din 6la, ce ferbe, se ridică în sus și se împrăstie prin casă; tot asemenea face și fumul, după ce ese din cuptor s6u din sobă. Aerul încă are însușirea de a se împrăstia în t6te părțile. Precum se vede, moleculele aburilor, ale fumului, ale aerului ș. a. nu numai că nu se țin tare unele de altele, dar' încă nizuesc a se depărta unele de altele. *Acele corpuri, la care moleculele nizuesc a se depărta unele de altele, se numesc corpuri aeriforme s6u gaz6se.*

Ce însușire au moleculele aerului, ale fumului, ale aburilor? Cum se numesc acele corpuri, la care moleculele nizuesc a se depărta unele de altele? — Așa dară care corpuri se numesc corpuri aeriforme s6u gaz6se? ș. a.

Până aci am v6dut, că corpurile din lume unele se află în stare *solidă*, altele în stare *fluidă* și altele în stare *aeriformă* s6u *gaz6să*. *Acele trei stări ale corpurilor se numesc stări de agregățiune.*

În câte stări se pot afla corpurile din lume? — Care sânt acelea? — Cum se numesc aceste trei stări ale corpurilor? ș. a. Apa în starea sa de agregățiune este un corp fluid, decă inghiată se preface în corp solid, 6r' decă o punem într'un vas la foc să f6rbă, se preface în aburi. Untul, c6ra, plumbul ș. a. supuse la căldură se topesc și devin fluide. De aci vedem, că unele corpuri își schimbă starea lor de agregățiune. Ce se înt6mplă cu unele corpuri? Numescce mai multe corpa.î de felul acesta? ș. a.

4. Care însușire a corpurilor se numescce divisibilitate? — Ce numim molecule? — Din ce constă fie-care corp? — Care corpuri se numesc solide? — fluide? — gaz6se? — Cum se numesc aceste trei stări ale corpurilor? Numescce mai multe corpuri care își schimbă starea lor de agregățiune! ș. a.

Nota: On. colegi vor fi observat, că unele din lecțiunile mele es mai lungi, altele mai scurte. Ele însă nu sânt împărțite după 6re. ci după cuprins. ca adevă fie-care lecțiune să formeze un întreg bine rotunjit. Înv6țătorul își împarte o lecțiune de acestca așa, după cum crede d6nsul j6ă ar put6-o preda într'o 6ră s6u în mai multe, adevă după cum îl permite timpul, după cât este de abil în propunere și după cum sânt de dezvoltăți spiritalmente elevii s6i.

În legătură cu acesta se mai observă, că aceste lecțiuni nu sînt complete, adevărat dezvoltate pe deplin, ci mai mult nîsce schițe de lecțiuni, pe care învățătorul și le dezvoltă, după cum crede dînsul mai bine.

I. *Darius.*

Despre marinimie.

De Mark Twain.*)

Totă viața mea, încă din fragedă copilărie, m'am ținut de obiceiul de a ceti într'o carte, unde erau adunate o sumedenie de anecdote; citeam cu mare plăcere acea colecțiune, parte ca să'mi petrec, parte ca să scot învățături din ele. Une-ori când eram prea aspru în judecarea ómenilor, pe cari îi cunoșeam, aruncam ochii în acea colecțiune, și îndată ca prin minune dispărea aspra mea apreciere. Alte-ori, când simțeam, că sînt egoist, că lucrez rău sîm fără nobleță, apucam colecțiunea mea de istoriøre, și această imi spunea îndată, ce să fac ca să'mi redobîndesc mulțămirea și împăcarea mea sufletescă. De multe-ori aș fi dorit, ca aceste anecdote interesante să fi fost ceva mai mari, și astfel mă hotărîi eu în cele din urmă să născocesc câte ceva pentru a le completa. Mă pusei pe lucru, și după multă bătăie de cap reușit în ceea-ce'mi propusesem. În cele ce urmază voi arăta acele anecdote și totdeodată, ca continuare, la fiecare voi arăta și rezultatul muncii mele.

I. Cățelul recunoscător.

Un medic bun la inimă (care a cetit multe cărți) găsi odată un cățel fără stăpîn, și ceea-ce era mai trist, cu un picior rupt; luă cățelul, îl duse la sine acasă, și după-ce l'a ținut o bucată de vreme, l'a tîmăduit pe deplin și în cele din urmă fi dădu drumul să se ducă în plata sfinților. După câte-va zile, când medicul deschise ușa să plece în tréba lui, zări dinaintea ușii, cățelul ce'l vindecase mai deunăzi. Aștepta bietul cu multă răbdare pe doctorul, avînd ca tovarăș pe un alt cățeluș, care cine scie prin ce întîmplare își rupsese și el un picior.

Medicul se minună, și fără să perdă multă vreme, făcu cele de lipsă sêrmanului dobitoc, îl vindecă, și în urmă fû cuprins de o adîncă mulțămire sufletescă, pentru că Provedința prin cele întîmplate a vrut să stabilească învățătura, că . . . . etc.

*) Scriitor american.

Continuare.

A doua zi, marinimosul medic vădă înaintea uşei sale pe cei doi câni vindecaţi, ér' lângă ei zări alţi doi câni schilodiţi. Ei vindecă şi pe aceştia, şi tus patru plecară în calea lor, ér' medicul remase mulţămît, şi sê mira foarte mult de acéstă întemplantare. Trecu încă o nôpte şi veni éráşi dimînéţa. Înaintea uşei sale şedean cei patru câni însănătoşaţi, în tovarăşie cu alţi patru câni, cari trebuiau vindecaţi. Trecu şi acéstă zi, şi în dimînéţa următoare aşteptau pe trotoar înaintea uşei medicului 16 câni, între care opt schilodiţi. Erau mulţi, şi împedecau calea trecătorilor. Până pe la amiazi îi vindecă şi pe aceşti câni, dară de astă-dată mulţămirea sufletescă a doctorului se prefăcu în nelinişte, așa încât începû a'şi gândi, că trebuie să fie vr'un lucru drăcesc la mijloc. În ziua următoare, răsărind sórele, aruncă lumina sa veselă peste 32 de câni, între cari 16 cu piciórele rupte, cari umpluseră trotoarul astfel, încât trecătorii trebuiau să ocoléscă prin mijlocul drumului. Urletul cânilor schilodiţi, lătratul vesel al celor vindecaţi şi vorba ómenilor, cari se opriseră în loc, alcătuiau o gălăgie nespus de mare, şi așa se închisese calea, că pe aceea stradă nu mai era cu putinţă să umble cine-va. Bunul medic își luă pe lângă sine doi asistenţi cu plată, şi până cătră sêrá vindecă tótă dróia de câni, dar totuşi a fost atât de cu minte încât s'a lasat de legea sa, pentru ca la orî-ce întemplantare să nu fie împedecat de a'şi puté spune convingerea sa în tótă libertatea.

Tóte lucrurile însă își au măriginile lor. Astfel, când zări medicul de nou dinaintea uşei sale un háituc mare de câni, cari urlau şi lătrau, sătul şi amărit în sine, díse: „Sunt convins, că cetirea cărţilor m'a zăpăcit; cărţile conţin numai partiile cele mai frumoşé ale întemplantărilor, şi tocmai când ar fi să te íveţe ceva, se curmă firul istorisiréi. Aduceţi'mi puşca, căci m'am săturat de tot!”

El esí cu arma în mână, dar din întemplantare călcă pe còda căţelului, pe care l'a tãmãduit mai întãiu, şi cum îl călcă, acesta se întórse furíós şi'l muşcă de picior. Cum va fi fost de rënd, acéstă întemplantare a iritat atât de mult pe medicul. încât ínobuní. După patru sêptãmãni, pe când marinimosul medic era în agonie, cliemã la sine pe jalnicii sêi prietini, şi le díse:

„Feríţi-vé de cărţi. Ele spun lucrurile numai pe jumétate, şi decă de-aiel înainte vr'un nenorocít vé va cere ajutor, şi voi nu veţi scí, ce să faceţi, şi nu veţi scí ce urmări are să aibă bună-vóinţa vóstră, atuncí nu mai pregetaţi, luaţi-vé arma, şi puşcaţi'!”

Vorbínd acesten, își întórse faţa cătră pãrete şi muri.

2. Literatul bun de inimă.

Un ténér sărac, care începuse să scrie și el câte ceva, umbla zadarnic și noapte să-și vîndă manuscrisurile sale. Mai pe urmă, când fόμεa îl întechi, își luă inima în dinți, se duse la un autor cu renume, îi spuse acestuia starea sa miserabilă, îi ceru sfat, și îl rugă de ajutor. Marinimosul autor își lăsă trebile sale de-o parte, și începî a se uita peste manuscrisul desprețuit al ténérului începător. După-ce îl cercetă cu de-amăruntul, strânse cu căldură mâna ténérului și dîse: „Ideile nu le aflu tocmai rele; vino și Lună pe la mine!” — Lunea viitoare scóse renumitul autor un diar și îl desfăcî încetinel, căci încă era umed, cum eșise din presă.

Ténérul autor rămase uimit, când vîdî în acel diar chiar articolul, pe care-l scrisese el. „Cum, și prin ce voi puté să-mi urăt recunoștința mea pentru această faptă nobilă!” dîse ténérul cu lacrimile în ochi, și se aruncă la picioarele renumitului autor. Acest autor a fost vestitul Snodgras, ér' ténérul pocălțit de fόμε a fost Snagsby, care mai târziu a devenit asemenea fôrte renumit. Această întemplantare nostimă să ne fie de învățatură și totdeauna să stăm într'ajutor tinerilor începători!

Continuare.

Peste o sêptămână veni Snagsby la renumitul autor cu cinci manuscrisuri: refutate. Snodgras a fost de tot surprins, de óre-ce după cum scia din cărți, pe un ténér silitor este de ajuns decă il ajuți și îl împintenesel o singură dată. Cu tóte acestea cercetă manuscrisele, lăsă afară o mulțime de floricele, adause dela sine nisce atribute mai potrivite, și astfel îi reuși să publice două din ele.

N'a trecut mai mult de o sêptămână, și recunoșcătorul Snagsby veni éráși cu o droicé de manuscrise. Renumitul autor la început, când mai întâiu s'a arétat binevoitor ténérului scriitor, a simțit o mare mulțămire sufletescă, ba ce-l mai mult, în închipuirea lui se aseména cu cel mai mari binefăcător din lume, despre carî cetise prin cărți. Acum însă, când se vedea în continuu chinuit de visele amicului său, veni la ideea, că el are să aducă la ivélă un nou fel de binefacere în categoria faptelor nobile. Insuflețirea, ce o simțise la început pentru acest ténér, dispărû. Acum nu-l mai era cu puțința să se curețe de zelosul ténér, care frumușel de tot cu o rară viclenie și cu o deplină incredere se ținea de el.

În cele din urmă lucrul ajunsese acolo, că ténérul scriitor călărea voinicesce pe gătul renumitului autor. Tóte încercările delicate ce le-a făcut acestu, ca să se curețe de această mole-fare

n'a avut nici o reușită. Intr'o di ca 'ntr'alta trebuia să'i dea sfatură și să'l îmbărbăteze; a început odată, a trebuit să continue, a trebuit mereu să mijlocască primirea articolilor în ziare, a trebuit în continuu să'i petecască scriptele pentru a le face vrednice de cetit. Când odată ténérul scriitor se vèdù în șea, își asigură existența printr'un singur lucru, și anume prin aceea, că compuse o carte, în care descrie viața privată a renumitului autor; a scris-o însă cu mult sarcasm și cu picanterii adimenitoare. Acostă carte s'a vèndut în nenumărate exemplare, dar a produs re-numitului autor Snodgras atâta supărare, încât se bolnăvi de mórte. Pe când își da sufletul, a exprimat următoarele cuvinte: „Ah, cărțile m'ați îmbătat; ele nu spun lucrurile până în capăt. Amicilor, ferți-vè de zeloșii autorii tineri, și decă Dumneșeu îi lasă să flămâdască, omul să nu încerce a-i scăpa de nècaz cu paguba și spre peirea lui!”

3. Bărbatul recunoscător.

Se primblau odată pe o stradă într'un oraș mare o coconă cu fiul său într'o trăsură; deodată caii se spëriară, își făcură vènt, vizitiul cădù din capră, ér' sèrmuna coconă și fiul ei rëmaseră încremeniți de spaimă. Un ténër, care mâna caii la un car de transport, se puse înaintea cailor spëriați, și puindu'și viața în pericol, îi apucă de frâne și opri trăsura în loc. Cocóna, veselă că a scăpat din ghiara morții, își însemnă adresa celui ténër, și ajungënd acasă, istorisi bărbatulul său întèmplarea. Acesta, care încă cetise multe cărți, mulțămì lui D-șeu pentru paza sa, și îndată apoi trimise pe un servitor să chieame la sine pe ténérul, care scăpase viața nevetei sale și fiului său. Ténérul veni, ér' D-l Mc Spadden, scoțënd din buzunar o hârtie, dișe: Wilhelm Ferguson, ține acești 500 de dolari*) drept rësplată pentru binele, ce mi l'ai făcut, și decă vr'odată vei avè lipsă de un sprijin, te cugetă la Thompson Mc-Spadden, care totdeuna va avè inima deschisă cătră tine. — D'aici învèțăm, că o faptă bună mai totdeuna îi aduce aceluia, care o face, un folos óre-care.

Continuare.

Wilhelm Ferguson vorbi, așa după vre-o sèptămână, cu d-l Mc-Spadden, și'l rugă să'i caute o ocupațiune mai de Dòmne-ajută, de óre-ce s'ar simți în stare a se ocupa de lucruri mai mari, decăt a fi un simplu vizitiu. D-l Mc-Spadden îl făcù comptabil în comptoirul său, și-i dèdù o lésă destul de mare,

*) Monedă americană. à 2 fl. 14 cr.

După ce Wilhelm începî noua sa ocupațiune, se întemplă, că s'a bolnăvit mamă-sa, și astfel vorbi cu noul său stăpîn, ca să primescă și pe mamă-sa lângă el. Trecu o bucată de vreme, și mamei lui Ferguson i se făcu dor de copilașii săi; dorul i se împlini, și își aduse în casa lui Mc-Spadden pe Marióra, pe Julia și pe frătorul mai mic al acestora, pe Iacob. Iacob avea un bricég, și astfel odată jucându-se prin odăile lui Mc-Spadden, în vre-o trei sferturi de oră tăia și strică mobilele, care costau peste zece mii de dollari. Dar, nenorocire, după câte-va zile dela stricarea mobilelor, cădî pe trepte cu capul în jos șiși frânse gâtul. Cu acest prilej veniră vr'o 17 inși din rudeniile lui Ferguson pentru a însoți pe Iacob la grăpă. Rudeniile lui Ferguson, deprindându-se prin această împrejurare cu casa și cu bucătăria d-lui Mc-Spadden, nu se mai depărtară dela el, prin ceea-ce îl supărau în continuu. Unii se rugau să le caute posturi, ér' după-ce se săturau de o ocupațiune, pretindeau să le caute posturi noue. Bêtrâna, mama lui Ferguson, bea binisor și injura din căte.

Tôte acestea le suferia familia Mc-Spadden în socotela faptei săvârșite, prin care fusese scăpată cocóna și fiul său. Ferguson primea o frumósă sumă de parale, și pretindea, ca să i se dea ocupațiune tot mai bânósă, ceea ce i se împlinea totdeuna.

Mai pe urmă familia Mc-Spadden se învoi, ca pe Ferguson să'l trimită la școlă. Așa făcu această nobilă familie, dar când sosiră feriile și Ferguson pretinse, ca din considerațiuni sanitare să'l trimită în Europa, atunci Mc-Spadden se revoltă în gradul cel mai mare, și puse scurt capăt acestor veșnice molestări. Mama lui Ferguson rămase uimită de tot, și de uimită, ce era, îi cădî sticla de rachiu din mână, ér' buzele ei murdare îi împedecau vorba. După-ce își veni în fire, își vîrsă focul, dicînd: „Acésta este recunoștința D-vóstră? . . . . Unde ar fi astăzi nevasta și copilul D-tale?“

Ferguson éráșt din partea sa își arată nemulțamirea, și dise: „Acésta e recunoștința D-tale? . . . N'am scăpat eu viața cocónei și fiului D-tale?“

Din bucătărie săriră de-odată șépte din rudeniile lui Ferguson și strigară: „Așa-dară asta'i recunoștința D-tale!“

Surorile lui Ferguson de asemenea strigau: „Asta'i mulțamita dumnea-lui —“, dar fură intrerupte de mama lor, care cu lacrimile în ochi grăi: „Mieul și bunul meu Iacob a murit în serviciul unui astfel de erocodil!“

Tôte au o margine. Mc-Spadden, amărit de necazul său,

strigă plin de mânie: „Afară din casa mea, cu tot némul vostru de cersitori! Eû am fost amăgit de multul cetit, dar de-acî 'nainte așa ceva n'are să se mai întémples!“ — Ér' mai pe urmă, întorcându-se spre Ferguson. Ńise: „Adevărat, că ai scăpat viața nevisti-mi; dar decă s'ar mai încerca vr'unul să-î scape viața, acela trebuie trimis pe lumea cecalaltă, înainte de a-î puté da mână de ajutor!“

De ôre-ce nu sînt preot. pun *morala* mea la sfêrșitul pediceî mele, în loc să o fi pus la început. Textul meû este luat din memoriile d-lui Noe Brooks despre presidentul Lincoln, scrise în „Scribners-Monthly.“

„I. H. Hakett era un bun actor, și presidentul Lincoln rêmase încântat de arta lui. Ca de obiceiû, presidentul, un om de tot recunoscător, își exprimă mulțămirea sa față de actor într'un bilet, pe care îl trimise. Actorul Hakett îi răspunse, și îi trimise ca recunoscînță o carte, mi se pare, compusă de el.

După aceea scrise pe rënd mai multe bilete presidentului. Imi și uitasem cu totul de lucrurile acestea, când într'una din zile mersei cu o afacere la palatul presidentului. La intrare băgai de sémă, că actorul Hakett așteptă în antișambră, ca și cum ar fi să fie primit în audiență. Când intraî, presidentul mă întrebă, decă am zărit pe cine-va afară, și spuindu'î, că am vëđut pe actorul Hakett, continuă plin de amărăciune: „Nu'l pot lăsa să se infățiseze cu nici un preț! . . . Credeam, că a plecat.“ Ér' mai la urmă adause: „De aci se vede foarte bine, cât este de rëû, ca fiind cineva într'o funcție, cum sînt eu, să aibă mulți cunoscuți și prietini. Iti aduci aminte, cât de mult țineam la Hakett, și cât de des îl scriam. El mi-a trimis o carte, și cu acésta credeam, că lucrul s'a gătat. El este mare meșter în bransa sa, și este căpëtuit pe deplin. Dar lucrul naibeî! cum am schimbat cu el câte-va scissorî, cum ar fi făcut orî și care alt om, Hakett și are o dorință. Și ce cređi, ce doresce el?“ mă întrebă; ér' eû, neputëndu-î răspunde, Lincoln continuă mai departe: „El, apoi acest actor ar dorî să fie consul în London . . . O cerule!“ —

La încheere amintesc, că cazul cu Ferguson într'adevër s'a întémpilat, și anume la unul din cunoscuții mei, — dar eû am schimbat amênuntele, ca el să nu se pôta cunósce în acéstă istorisire.

Toți cetitoriî acestui articol au jucat vr'odată în unele împrejurări ale vieții lor o rolă de eroû în marinimie. Ași vrea să

sciū, câți dintre ei ar ave plăcere să vorbescă despre acele episoade,
și care își va mai aminti cu plăcere urmările marinimiei arătate!

I. C. Panțu.

La Crăciun.

I.

Copilul.

*Bucurie, bucurie
La apus și răsărit,
Căci a lumii mântuire
Eă, etă a sosit!*

*Din părinți fără avere,
Intr'un sat necunoscut,
Un copil s'erman și ginguș
Afi în ieale s'a născut.*

*Dar ucest copil odată
Lamea 'ntregă va nini,
Căci minciuna și păcatul
Fără milă va zdrobi.*

*Omenimeu prăsnuesce,
Cântă îngeri în chor,
Er' măicuța tinerică
Blând admir' al ei odor.*

II.

Colindătorii.

*Ce mișcare, ce cântare
Să aude pe 'nsărat?
Sunt colindătorii hurnici,
Ce pe uliți au plecat.*

*Băiețuși la față rumeni,
Cu căciula pe urechi,
Ce nu vor cu să se pără
Dutinile sfinte, vechi.*

*Ei pășesc cu străduință
Prin omătul sclipicios,
Și sub streșini primitoare
Cântă-și cântecul voios.*

*D'un copil trimis din reruri
Peste tot ei povestesc,
Și d'a spune-a lui ivire
Nici de cum nu obolesc.*

*Frigul tot măi tare creșce,
Néua scârțăe sub pași.
Ce le pasă? . . . E' Crăciunul;
Ei colindă drăgălași.*

III.

Stéua.

*Din hârtie e făcută
Și d'un băț e aninată,
Dar întrebă-l . . . El n'ar da-o
Nici pe lumea asta totă.*

*Cântând versuri mult voicse,
El mereu o încertesce,
S-a lui față rotunjură
Tot măi falnic strălucese.*

*Stelelor din înălțime,
Ce clipiți cu-așa mânia? . . .
Ințeleg. . . Năcaz vè face
Stéua mândră de hârtie.*

IV.

Irod împărat.

Pe un jet în fruntea casei
De ostași încunjurat,
Cufundat în negre gânduri
Șede Irod împărat.

Și ostașii lui cu grăză
Nemișcați la el privesc.
Ale lui porunci tirane
Să 'mplinescă se gătesc.

"Mergeți," dice el, "și țera
"Totă o cutrierată,
"Și pe craiul cel în fașă
"Vă siliți ca să'l uflați.

"Ei' pe pruncul prepuelnic
"De cum-cu nu'l veți găsi,
"Pe-ai Iudei nou-născuți
"Fără milă veți jertfi!"

Și ostașii plini de ură
Prin Iuden acum pornesc,
Și copii multime mare
Cu braț crâncen pustiesc.

Crunt omor! . . . Grozavă jale
Peste țeră s'a lăsat! —
Ca să vadă aste lucruri
Mulți copii s'a-oi adunat.

Cu ochi murii, cu spaimă 'n față
Crunta scenă ei privesc
Și de-a lui Irod putere
Până'n suflet se'ngrozesc.

Ei admir'a lui coronă
Și frumosul lui vestmânt.
Mă puternic cine-î ôre
Pe acest întins pământ? . . .

Iată, craiul se ridică;
Ei cu toții loc îi fac.
Dar ce-î astu? . . . Craiul țere
Gazdelor puțin volac!

V.

Măicuta.

Pe vatră stă măicuta în gânduri cufundată,
Și fuța ei pălită de lacrimi e udată.

La flica-î adormită s'ermăna se gândesce;
Un an este acuma, de când o tot jalesce

Drăguță era mica cu p'ru-î aurit,
De glusul ei ori-cine era înveselit.

E s'era. . . . Copilașii pe uliți au plecat,
Răsună 'mprejurimeu de vesel colindat.

Și iată o păreche la pragu i se opresce,
Ș-un cântec plin de farmec prin umbre se lătesce.

Și biatu măiculiță de-odată viu tresare,
Căci glusul ficeii sale c'a uudit i pare.

La uze eu alergă, și pe colindători
Lă peptul săă îi strînge cu drag de multe ori.

Andrieu Bărbăntu.

Bibliografie.

1. *Metodica școlii populare* de *Dr. Petru Pipoș*, profesor. I. *Partea generală*. Arad, tip. diecesană, 1887. Prețul 60 cr. v. a. (pentru România 2 lei). — Cu această scriere d-l P. Pipoș a îmbogățit în adevăr mica noastră literatură pedagogică. Orientându-se după autorii cei mai distinși în materia, ce avea să o tracteze (după un Diesterweg, Stoy, Kehr, Dittes etc.), dânsul isbuti a infățișa în cele 23 capitole, în care se împarte lucrarea sa, principiile, pe care știința modernă cere, ca învățătorul să le aibă totdeauna în vedere în purcederea sa. Aceste capitole sînt următoarele: O privire în (?) istoria școlii; Problema școlii populare; Raportul școlii către familie, biserică și stat; Sfera de activitate a școlii populare; Invățămîntul; Obiectele de învățămînt; Metodul învățămîntului; Procesul; Forma de învățămînt; Tonul învățămîntului; Principiul didactic cardinal; Invățămîntul trebuie să fie natural; Invățămîntul trebuie să se acomodeze după individualitatea elevilor; Invățămîntul are să fie intuitiv; Invățămîntul are să fie clar; Invățătorul trebuie să stărnescă în elev interes multilateral; Invățămîntul trebuie să fie adevărat; Invățămîntul trebuie să fie practic; Invățămîntul trebuie să producă o cultură trainică; Reprivire; Disciplina; Calitățile învățătorului; Noțiunea metodice. — Recomandînd cu totă căldura scrierea, despre care e vorba, fraților învățători și tuturor celor ce se interesează de școla poporală, luăm cu plăcere act de împărtășirea d-lui autor făcută pe pagina din urmă a cărții sale, că este gata a da la lumină și partea a doua, adică Metodica specială a deosebitelor obiecte de învățămînt, ce a și se propune în școlile populare.

2. *Logofătul Mateiș*, novelă de *Ión C. Panțu*. Brașov, tipogr. Alexi 1887. — În novela sa d-l I. Panțu ne infățișează un interesant tablou al vieții dela moșiile cele mari din România, și în deosebi din estinsa câmpie a Bărăganului. Fără a fi prea complicată (ceea-ce în mare parte stă în legătură cu natura împrejurărilor descrise), povestirea dânsului oferă destul interes, așa încât să cetesce cu plăcere dela început până la sfârșit. Luând în considerare și stilul cel natural, presărat ici-colea cu picanterii destul de nostime, scrierea d-lui Panțu se poate pune între scrierile cele mai bune beletristice, ce a și apărut în anii din urmă la noi cel din Ardeal și Țera-Ungurească. — Recomandăm novela „Logofătul Mateiș” tuturor acelor, cărora le place să cetescă o scriere basată pe realitate, cu cuprins românesc și într'o limbă în adevăr românească. — Prețul este numai 40 cr.

Diverse.

Învățământul primar în Ungaria. În raportul prezentat de ministrul nostru de culte și instrucțiune casei deputaților se cuprind următoarele date: În anul școlar 1885—86 au fost obligați să cerceteze școlile în întregă Ungaria 2,324.735 copii. Din aceștia au frecventat prelegerile 1,870.083 copii; așa-dară din 1000 copii obligați a umbla la școală au cercetat în adevăr școala 804. Fără instrucție au rămas 454.652 băieți și băiete; așa-dară câte 196 dintr'o miă. După *confesiune* mai bine au cercetat școala romano-catolică (872 dintr'o miă), urmază apoi evanghelică (871 dintr'o miă), calvină, israeliți, uitară și în urmă de tot greco-orientală și greco-catolică. La aceștia din urmă din 1000 copii obligați a cerceta școala au cercetat-o numai 596. După *naționalitate* proporțiunea este următoarea: Sasi 908 din o miă; Slovaci 844 din o miă; Maghiari 836 din o miă; Români 698 din o miă. — Va să zică, la noi poporul trebuie încă îndemnat cu toată serioșitatea să nu-și lase tinerele odrasle lipsite de binefacerea învățării; înțelegem, ale învățării aședate pe baze naturale, adică ale *celei naționale*.

† **Petre Ispirescu.** Sâmbătă în 3 Decembre n. a răposat în București unul din cei mai însemnați scriitori ai noștri, Petre Ispirescu, neobositul culegător-tipograf, care cu o rară diligență și cu admirabilă pricepere a dat la ivelă o bogată comoră din creațiunile musei noastre populare. „Basmele Românilor“, reproduse cu atâta măiestrie în colecțiunea răposatului Ispirescu, vor rămâne pentru totdeauna un adevărat monument al literaturii noastre naționale. Dintre scrierile lui Ispirescu unele au și însemnătate pedagogică, și acestea sânt, afară de povești, scrierea „Jucări și jocuri de copii“ (apărută în Biblioteca populară a „Tribunei“), Pildele, Găcitorile și Snovele. La mărtea sa regretatul culegător-tipograf lăsa în manuscris o bogată colecțiune de „dicțori scți proverbe romănesel“, rânduite după alfabet.

Miopia în școle. Doctorul *Königstein* din Viena ținu în săptămânile trecute în clubul științific o conferință, în care, basat pe număröse date statistice, constată, că miopia (vederea scurtă) crește în decursul instrucțiunii și numărul miopilor se face din ce în ce tot mai mare. Pe când în școlile populare nu se găsesc mai mult de 1—3% miopi, pe atunci numărul lor în școlile medii se urcă până la 50%. Într'un gimnasiu din Viena s'au găsit în clasa primă 28% miopi, pe când în clasa a opta s'au găsit 58%. În gimnasiile din Frankfurt, Erlangen și Graz s'au găsit în clasele

inferiore 4, 20 și 9% miopi, pe când în clasa din urmă s'au găsit 64, 88 și 62%. — Impotriva acestui însemnat defect, dise conferențiarul, școala trebuie să lupte mână în mână cu casa părintească. Pentru păstrarea vederii se recer: Cărți bine tipărite, lumină abundantă și uniformă, bănci igienic construite, mărginirea materialului de instrucțiune, economia în încordarea organelor vederii și petrecerea copiilor în odăi luminoase.

O foiță musicală. Dela 1 Ianuarie v. 1888 va apăre în Blașiu sub numele „Musa română” o foiță musicală sub redacțiunea d-lui profesor de cânt și musică *Jacob Marșianu*. Noua foiță va cuprinde mai cu sēmă cântece populare aranjate pentru pian, violină și flaută, mai departe piese de salon, cântece bisericesci aranjate pentru chor, precum și o parte literară (biografii ale compoziștilor mai însemnați, cronică, poezii populare etc.) Abonamentul va fi pe un an 12 fl.; pe $\frac{1}{2}$ an 6 fl. (pentru România 30 franci și 15 franci.) Numele redactorului, cunoscut prin mai multe compozițiuni ale sale bine primite din partea publicului român, este o garanție, că noua întreprindere va fi destul de solidă.

Un regulament școlar vrednic de imitat. D-l *Serafim Ionescu* din România, vizitând mai multe institute de învățământ din Elveția, observă, după cum împărtășește într'un articol al său publicat în revista „Tara nouă”, în școala populară din localitatea *Chenauz* un regulament tipărit și pus pe părete spre vederea copiilor, care regulament avea să servescă ca îndreptar pentru școlarii și care pôte că n'ar strica să fie introdus și în școlile noastre. Acest regulament se compune din următoarele patru-deci și două de puncte:

„1. Copilul meu, vino regulat la școală, nu'ți perde timpul pe drum, ci soșese în totdeauna la ora ficsă. — 2. Nu veni aci nici odată cu fața sçu mânil murdare, ori cu părul în disordine, căci școala merită respectul tçu. — 3. Salută la intrare pe profesorul și pe conșcolarii tçi. — 4. Mergi numai decât la locul tçu, și prepară'ți tot ceea ce'ți trebuie pentru lucrare. — 5. Copilul meu, nu uita că D-șeu vede tot ceea-ce faci, aude tot ceea-ce spui, cunoșce tot ceea-ce cugești, și că într'o di 'ți va cere socotelă de toate aceste lucruri. — 6. Fii liniștit și cu băgare de sēmă la rugăciune. — 7. Cântă laudele sale din adâncul inimii tale, și nu din vărful buzelor. — 8. Ascultă cu respect cuvântarea sa; ea ne face să cunoșcem mântuirea, care este în Christos. — 9. Și când te rogi, și când cânti, și când citești cuvintele sfinte, urmază bine sensul cuvintelor, pe care le pronunți. — 10. Ferese-te de a jura, căci

Dumnezeu te va auzi și va înceta de a te iubi. — 11. Copilul meu, iubesc-te pe acel, care te învață și care-și consacră viața spre a te instrui. — 12. Supune-te cu promptitudine și fără a murmura la tot ceea ce-ți comandă profesorul tău, căci dânsul știe mai bine decât tine aceea, ce trebuie să faci. — 13. Ascultă cu băgare de seamă, când îți vorbește el, și răspunde cu respect la întrebările sale. — 14. Nu te arăta nici de cum supărat, când te îndreptăză, și nu te irita, când te pedepsește, căci dânsul face acésta pentru binele tău. — 15. Nu căuta nici odată să-ți înșeli, nici în lucrarea, pe care o faci, nici în lecțiunile, pe care le recitezi. A copia regula seú tema altuia și a i-o presenta ca a ta, este a minți, și Dumnezeu îl urêșce pe mincinosi. De altfel munca altuia nu ne va învăța, și deci nu ne va fi de nici un folos. — 16. La ori-ce ocaziune fă-ți ori-ce serviciu, pe care îl poți face. — 17. Rógă pe Cel Etern, ca să-ți binecuvinteze și să-ți susție în gréua sa carieră. — 18. Copilul meu, iubesc-te pe conșcolarii tăi, ca pe confratii tăi, pentru că voi sunteți copiii aceluiași Dumnezeu și aveți aceeași Patrie. — 19. Fii îndatoritor cătră toți, și, decă poți, ajută-ți în lucrările lor. — 20. Fii protectorul celor ce sânt mai mici decât tine, încurajază-i și împedcă de a li se face vre un rău. — 21. Stăruiesc a fi în toate de model. — 22. Nu face nici odată rău pentru rău, ci lasă lui D-zeu grija de a-ți pedepsi pe acel, care-ți face rău. — 23. Nu purta nici o răsbunare în sufletul tău, ci iartă greșelile, cum dorești ca și D-zeu să-ți le ierte. — 24. Nu sta nici odată alături cu acel, care voiesc să-ți facă rău, ci din contră cată a te feri de el; astfel îl vei face să regreta. — 25. Nu fii nici de cum invidios, decă te întrec alții, ci mai bine șilesc-te să-ți ajungi. — 26. Consideră ca drept, decă înaintea ta se numesc un altul mai înțelept și mai învățat decât tine. — 27. Nu-ți denunța nici odată pe camaradul tău din ură, cu scopul de a-ți pări; dar decă profesorul tău te întrebă, spune adevêrul. — 28. Nu ride de nimeni, nici de copiii ignoranți, nici de acei cari învață greu, nici de cei săraci, nici de cei betegi, nici de cei cari au făcut vre un rău; plânge-ți mai bine și rógă-te lui D-zeu pentru dânsul. — 29. Feresce-te de a insulta seú a bate pe camaradul tău; numai animalele fără judecată se bat între dânsese. — 30. Amintesc-te, că D-zeu a zis: „Să nu furi!“ Tu nu vei lua deci nici condeiul, nici creionul, nici cartea, nici cușitul, nici hârtia, nimic din cele ce sânt ale camaradilor tăi. — 31. Copilul meu, nu uita, că cine va vine la școlă, ca să lucreze. D-zeu nu iubesc pe cei leneși, și cuvintele sale ne spun, că acel care nu vrea să lucreze, nu trebuie

nicî să mănânce. Lucră dar și învață; astfel vei servi mai bine pe D-zeu, patria și familia ta. — 32. Nu'ți perde timpul cu lucruri nefolositoare. căci nu ai destul pentru dobândirea celor necesare. — 33. Orî-ce ai face la școlă: scriere, teme, reguli, deprinderi, fă-le cu toate îngrijirea; fă-le cât poți mai bine. Aceea ce merită a fi făcut, merită să fie bine făcut. — 34. Nu suferi neorânduială împrejurul tău; aibi un loc pentru fie-ce lucru, și fie-ce lucru să fie la locul său; astfel vei găsi mai curînd cele ce'ți sînt de trebuință. Ordinea ne câștigă timp. — 35. Nu'ți părăsi nicî odată locul fără trebuință, și când ți se permite a eși, revină cât se poate de curînd. — 36. Nu sta de vorbă cu vecinii tăi; nu striga, când ceri câte ceva, nu face șgomot în școlă. Tote acestea turbură liniștea și împedecă de a învăța cine-va. — 37. Nu eși nicî odată din școlă fără a'ți mulțumi lui D-zeu pentru învățătura, pe care ai primit o; miî de copii sînt în lume, cari nu au aceeași fericire ca tine. — 38. Ține'ți cărțile și caietele curate; nu murdări nicî păreții salei, nicî ușile, nicî băncile; scrie numai pe caietul sîm placa ta, și nicî de cum în altă parte. Nu strica nimic în această casă, care nu este a ta. — 39. Nu țipa, nu face șgomot, nu arunca cu petre pe stradă; nu întărita sîm muncii animalele. — 40. Fii onest cu totă lumea și mai cu sîmă cu omenii în vîrstă. — 41. Fă tot ceea-ce ai de făcut pentru lecția, care urmază; nu'ți pernute a te juca, decăt după ce'ți vei fi făcut lecția. *Datoria înainte de toate.* — 42. Scumpul meî copil, caută să capeți instrucțiune; ea'ți va folosi în totă viața. Dar cu deosebire câștigă'ți înțelepciunea; densa este mai prețioasă decăt aurul și nestimatele, și orî-ce alte bunuri, pe care omul le-ar dori, nu pretuesc căt ea." — De acest regulament învățătorul se servă în orî-ce împrejurare, când elevul a comis vre-o greșelă. Așa aflându-se, că un copil a vorbit ceva necuviincios, e dus în fața regulamentului și obligat să cetască cu voce tare art. 5: „Copilul meî, nu uita că D-zeu vede tot ceea ce faci, aude tot ceea ce spui, cunoșce tot ceea ce eugeți, și într'o di își va cere socotelă de toate aceste lucruri". Apoi urmază morala, și la nevoie pedépsa.

Din viața școlară. Satul B. este cam răspândit. Băieții, cari vin la școlă, trebuie să și ia merinde cu ei, de ore-ce la amîdi nu se pot întorcee acasă. Peste iarnă mulți dintre ei își iau ca merinde cartofi, pe cari îi pun în soba clasei, de se coc. Și când cartofii sînt gata, nu disprețuesce nicî d-l învățător a gusta din ei, căci de! om e și el, ș'apoi, ca mai toți dascălii noștri, n'are cine scie ce plată. — Iată, că într'o di de érnă vine părintele

protopop, ca să viziteze școala. Reverenția sa începe a examina pe școlari, și între altele întreabă pe un băiat din banca cea dintâi: „Spune-mi, fetele mele, în câte încheieturi se împarte simbolul creștinismului?” — Școlarul nu știe, ce să răspundă. Reverenția sa întreabă pe al doilea școlar, pe al treilea, pe al patrulea... Nici un răspuns. Plin de mirare protopopul se adresează către întregă clasa: „Nu știe nici unul dintre voi să răspundă la întrebarea mea?”... O pauză penibilă. Într-aceea iată că se ridică cam cu șfială un băiat din banca din urma, de lângă sobă. Reverenția sa e sigur, că în sfârșit va căpăta răspunsul dorit. „Ei bine, spune-mi tu, fetele mele, câte încheieturi are simbolul creștinismului?” — „Sau copt cartofi!”, răspunde băiatul așa, cu gura cam pe jumătate.

În ora de latină. În clasa I gimnazială vine în traducere vorba *ciconia*. „Ce înseamnă acest cuvânt?”, întreabă profesorul pe băiat, care însă nu se preparase tocmai bine. Vecinii voiesc să-l ajute. Cel din dreapta îi șoptește: cocostărc; cel din stânga: barză. Băiatul răspunde: *cocobarză*.

Concurs la premiul de 10 fl. v. a. oferit de parochul Victor Popea din Satulung pentru elaborarea temei de cuprinsul:

„Ce este învățătorul? Chiemarea cea înaltă a lui și stima, ce i se cuvine din partea omenimii.”

Subsemnatul birou deschide prin acest concurs cu termenul până la 9/21 Martie 1888.

Elaboratele, ce vor intra la acest concurs, au să întrunescă următoarele condițiuni:

- a) Tema să fiă lucrată în formă de cuvântare.
- b) Stilul să fiă cât se poate la înțelesul poporului.
- c) Fiecare temă să fiă însoțită de un motto.
- d) Numele autorului va fi cuprins într'un plic sigilat, care va purta d'asupra motto temei.
- e) Tema să fiă scrisă de mână streină.
- f) Lucrările nepremiate se vor retrimita la cerere autorilor lor; necerându-le densul, plicul se va arde și elaboratele se vor păstra în arhiva bibliotecii Reuniunii.
- g) Dreptul de proprietate asupra temei premiate rămâne al autorului ei, carele pentru divulgarea ei în poporul nostru este obligat a o publica într'unul din jurnalele române din patrie și rugat după aceea a o retipări în broșuri.
- h) Reflectanții au să trimită elaboratele lor până la termenul amintit la președintele despărțământului I al Reuniunii învățătorilor români din districtul Brașovului, Ioan Dorca, în Satulung (Hosszufalu).

Satulung, 1 (13) Decembrie 1887.

Ioan Dorca președ.

Nicolau Bărsen secretar.